

Європейський моніторинговий центр
з наркотиків та наркотичної залежності

UK

Огляд ринків наркотиків країн Європейської політики сусідства-Схід

Регіональний звіт

2022

Європейський моніторинговий центр
з наркотиків та наркотичної залежності

Огляд ринків наркотиків країн Європейської політики сусідства-Схід

Регіональний звіт

2022

Правове застереження

Ця публікація Європейського моніторингового центру наркотиків і наркотичної залежності (EMCDDA) захищена авторським правом. Звіт підготовлено за фінансової підтримки проекту EMCDDA «ЄС за моніторинг наркотиків» (EU4MD), що фінансується Європейським Союзом. Думки, висловлені тут, жодним чином не можуть бути прийняті за відображення офіційної думки Європейського Союзу.

Люксембург: Офіс публікацій Європейського Союзу, 2022

© Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності, 2022

Відтворення дозволене за умови посилання на джерело.

Рекомендоване цитування: Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності (2022), Огляд ринків наркотиків країн Європейської політики сусідства-Схід: Регіональний звіт, Офіс публікацій Європейського Союзу, Люксембург.

Print	ISBN 978-92-9497-831-8	doi:10.2810/176364	TD-03-22-107-UK-C
PDF	ISBN 978-92-9497-825-7	doi:10.2810/638018	TD-03-22-107-UK-N

EU4MD

Funded by the
European Union

Європейський моніторинговий центр
з наркотиків та наркотичної залежності

Praça Europa 1, Cais do Sodré, 1249-289 Lisbon, Portugal

Tel. +351 211210200

info@emcdda.europa.eu | www.emcdda.europa.eu

twitter.com/emcdda | facebook.com/emcdda

| ЗМІСТ

4		Подяки
5		Вступ
8		Головні результати
11		Основні рушійні сили та фасилітатори ринків наркотиків країн регіону ЄПС-Схід
14		Канабіс
16		Кокаїн
18		Героїн та інші опіоїди
24		Амфетамін і МДМА
27		Метамфетамін
30		Нові психоактивні речовини
33		Висновки
35		Перелік скорочень
36		Словник термінів
37		Додатки
40		Список літератури

Подяки

Звіт заснований на дослідженні, проведеному Інститутом Трімбос в рамках проекту EU 4 Monitoring Drugs, що фінансується Європейським союзом (Код контракту EMCDDA: СТ.21. EU4MD.0050.1.0).

Група Інституту Трімбос з підготовки звіту: Даан ван дер Гуве, Ліза Страда та Джон-Пітер Коолс, за підтримки консультантів Айсель Султан та Гайк Каспарян.

Редакційна група EMCDDA: Анне Бергенстрьом, Ендрю Каннінгем, Пол Гріффітс, Теодора Грошкова, Ілзе Єкабсоне, Джейн Маунтні, Томас Нефа, Андре Нур, Румен Седефов, Іонут Сербаніца, Александр Содерхольм.

Учасники з боку EMCDDA: Тім Сурмон, Сесіль Мартель та Ренате Де Нев.

Експерти, які надали дані та інформацію для звіту:

- Грузія - Ірма Кіртадзе, Ніка Кобахідзе, Іраклій Нацвлішвілі та Давид Отіашвілі;
- Україна - Олександр Букреєв, Вячеслав Кушаков, Юрій Малахов, Марія Малахова, Олена Талалаєва та Леся Тонконог.

EMCDDA та команда проекту EU4MD висловлює подяку національним контактним центрам проекту EU4Monitoring Drugs у всіх країнах-партнерах та багатьом експертам, залученим до впровадження заходів проекту EU4MD протягом 2019 – 2022 років. Ці заходи прямо чи опосередковано сприяли накопиченню знань, які дозволили нам представити цей звіт.

Вступ

Преамбула

Цей звіт представляє аналіз ринку наркотиків у країнах Європейської політики сусідства-Схід (ЄПС-Схід): Вірменія, Азербайджан, Білорусь⁽¹⁾, Грузія, Молдова та Україна. В ньому представлено загальний огляд доступної інформації про виробництво, перевезення, продаж, вживання наркотиків та шкоду від їхнього вживання, досліджуючи при цьому те, що відомо про рушійні сили та фасилітатори ринків наркотиків у регіоні ЄПС-Схід. Він висвітлює загрози, пов'язані з наркотиками, та їхні потенційні наслідки для безпеки та здоров'я. Через близьке географічне розташування, а також економічні та соціальні зв'язки, події в цьому регіоні мають потенційно важливі наслідки для ЄС. Представлений тут аналіз зосереджений на ситуації з наркотиками за період упродовж 2018-2021 років, а саме - на ключових подіях до початку пандемії COVID-19 і до кінця 2021 року. Проте вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року та його потенційно значущі наслідки для розвитку ситуації з наркотиками також розглядається в

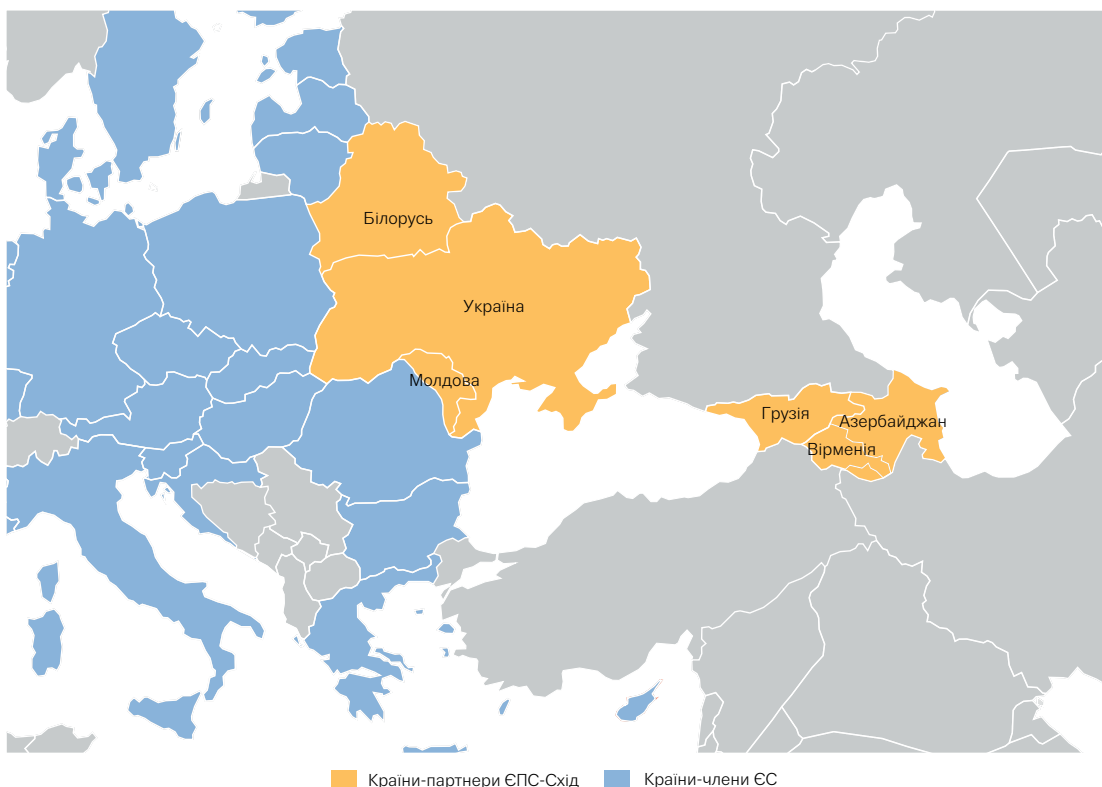
⁽¹⁾ Через вторгнення Росії в Україну та відповідно до позиції ЄС поточні та заплановані двосторонні взаємодії між EMCDDA та представниками Росії та Білорусі призупинено.

додатковому аналізі, хоча для аналізу бракує достовірної інформації.

Східний регіон ЄПС складається з двох географічно відмінних груп країн, розділених Чорним морем і Росією (Малюнок 1). Попри схожість ринків наркотиків у цих країнах, їхнє географічне розташування вплинуло на ситуацію з наркотиками всередині країни, включаючи виробництво, торгівлю, продаж і вживання. У північно-західній частині регіону ЄПС-Схід розташовані Білорусь, Молдова та Україна. Ці країни мають спільні кордони з державами-членами ЄС, Росією та Чорним морем. У південно-східній частині регіону розташовані країни Південного Кавказу, зокрема, Вірменія, Азербайджан і Грузія. Південний Кавказ межує з Іраном, Росією, Туреччиною та Чорним морем.

Ринок наркотиків в регіоні продовжує зазнавати значних змін щодо виробництва, перевезення, продажу та вживання нелегальних наркотиків. Ключовою нещодавною подією стало зростання онлайн-ринків, яке було пов'язане з доступністю ширшого асортименту наркотиків, зокрема нових психоактивних речовин (НПР). Повідомлення про появу нових маршрутів перевезення героїну та кокаїну Чорним морем за участю міжнародних

МАЛЮНОК 1.
Східний регіон Європейської політики сусідства (ЄПС-Схід)

злочинних мереж є ще одним порівняно нещодавнім явищем, яке підкреслює необхідність постійної пильності в цій сфері. У виробництві наркотиків також було помічено нові тенденції: у кількох країнах регіону виявлено та ліквідовано місця виробництва синтетичних наркотиків. Крім того, існують побоювання, що російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року може вплинути на потоки наркотиків і призвести до збільшення шкоди, пов'язаної з наркотиками, як в Україні, так і в сусідніх країнах.

Висновки, детально описані в цьому звіті, ґрунтуються на напівструктурованих інтерв'ю, проведених у період з вересня по грудень 2021 року з понад ніж 40 зацікавлених сторін у шести країнах регіону ЄПС-Схід. Серед зацікавлених сторін були представники уряду, правоохоронних органів, неурядових організацій (НУО), дослідників та міжнародних організацій. Для обґрунтування інформації, отриманої в результаті цих інтерв'ю, було використано наукову літературу та інші дані й звіти, оприлюднені державними та неурядовими організаціями. Проте слід зазначити, що в цілому бракує регулярно збираної та детальної інформації про ситуацію з наркотиками в регіоні. Це підкреслює важливість зміцнення регулярних систем моніторингу даних для збору та звітування з використанням надійної та перевіреної інформації.

Методологія

Інформація, представлена у звіті, переважно стосується періоду 2018-2021 років, якщо не зазначено інше. Основним джерелом інформації є якісні дані, отримані в результаті інтерв'ю з ключовими джерелами інформації в регіоні ЄПС-Схід. Основні теми, які досліджувалися під час інтерв'ю, включали сприйнятну доступність наркотиків, їх вживання, тенденції та шкоду, а також виробництво, перевезення, продаж і ціни на наркотики. Щоб доповнити дані цих інтерв'ю, було досліджено ще два набори джерел. По-перше, розглянуто оприлюднені звіти та наукову літературу, зосереджено увагу на вилученнях наркотиків, ліквідованих лабораторіях, цінах на наркотики та інформації про вживання наркотиків. Крім того, ми шукали додаткову інформацію про маршрути перевезення наркотиків та організовані злочинні угруповання, які були зазначені співробітниками правоохоронних органів під час інтерв'ю. По-друге, було проаналізовано кількісні та якісні набори даних, зібрані декількома країнами регіону, координовані чи підтримані Європейським моніторинговим центром наркотиків і наркотичної залежності (EMCDDA), (див. розділ «Додаткові джерела даних» нижче).

Попри докладання значних зусиль щодо обґрунтування інформації, зібраної під час інтерв'ю, з використанням додаткових джерел даних, ключовим обмеженням став брак детальної та надійної інформації про ситуацію з наркотиками в регіоні. Оскільки значні прогалини залишаються, цей звіт надає лише частковий огляд ринків

наркотиків у регіоні ЄПС-Схід. Це підкреслює важливість зміцнення регулярних систем моніторингу наркотиків для збору та розповсюдження надійної та перевіреної інформації про ситуацію з наркотиками. Проте важливо зазначити, що результати, представлені тут, слід розглядати як попередні та тлумачити з обережністю через обмеження даних, доступних для аналізу.

Якісні інтерв'ю

Інтерв'ю було проведене з ключовими джерелами інформації з різних професійних кіл та організацій: НУО (16), державні установи (11), надавачі медичних послуг (2), науковці (1); люди, які вживають наркотики (1); міжнародні організації (1). Інтерв'ю було проведене з ключовими джерелами інформації з усіх шести країн: Вірменії (4), Азербайджану (5), Білорусі (4), Грузії (3), Молдови (7), України (6); також було проведено опитування регіональних експертів (3). Ключові джерела інформації були визначені за допомогою наукових мереж і EMCDDA, а також шляхом перенаправлень від тих, кого вже опитали. Окрім зазначеного, було використано напівструктурований посібник для інтерв'ю за ключовими темами, адаптований до сфери знань кожного респондента. Усі інтерв'ю проводилися дистанційно двома науковцями за допомогою додатків для онлайн-конференцій тривалістю від 45 до 75 хвилин.

Використання якісних інтерв'ю як основного джерела даних є як сильною стороною, так і обмеженням для цього звіту. Інтерв'ю може надати цінну інформацію щодо останніх подій у ситуації з наркотиками, як їх сприймає респондент, у тому числі інформацію, яку наявні дослідження могли не охопити. Це, особливо, стосується регіону, де інші джерела даних обмежені, а проведення інтерв'ю з ключовими джерелами інформації може пролити світло на явища та події, які іншим чином було б важко винайти. Проте обмеженням є те, що інтерв'ю дає суб'єктивне уявлення про ситуацію з наркотиками на основі досвіду та знань основного джерела інформації. Наявність великої вибірки опитаних із різним професійним рівнем допомагає впоратися з цим обмеженням, але не долає його. Таким чином, інші джерела були використані для доповнення та, де це можливо, обґрунтування інформації, зібраної під час інтерв'ю.

Додаткові джерела даних

В якості доповнення якісних інтерв'ю, де можливо, звіт використовує кількісні дані досліджень та опитувань, які підтримуються EMCDDA та здійснюються в країнах регіону в рамках проєкту технічного співробітництва EU4Monitoring Drugs. Сюди входять Європейське онлайн-опитування

щодо наркотиків (EWSD) ⁽²⁾, Європейська ініціатива зі збору та аналізу шприців (ESCAPE) ⁽³⁾ та Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (ESPAD) ⁽⁴⁾. Кожен із цих проєктів має свої сильні сторони та обмеження, обговорення яких виходить за рамки цього звіту, але які можна розглянути на відповідних тематичних сторінках вебсайту EMCDDA або цих проєктів.

Де було необхідно, інформація про транскордонне перевезення та постачання також була підтверджена основними моніторинговими заходами EMCDDA. Основні дані моніторингу отримують шляхом щорічного збору даних із використанням стандартизованих інструментів звітності, який EMCDDA здійснює через свою мережу національних координаційних центрів у 27 країнах-членах ЄС, Норвегії та Туреччині.

План звіту

Звіт починається з огляду основних висновків із зосередженням на виробництві, перевезенні, розповсюдженні наркотиків, їхньому вживанні та доступності, а також на здоров'ї людей і шкоді від вживання та на діяльності організованих злочинних угруповань. Також представлено попередній аналіз кризи в Україні після вторгнення Росії в лютому 2022 року. Далі у звіті обговорюються головні рушійні сили та фасилітатори ринків наркотиків у регіоні, звертається увага на зростання онлайн-ринків, на те, що відомо про діяльність злочинних угруповань, та на вплив пандемії COVID-19.

Представлено окремі огляди кожного ключового виду наркотиків, виявленого в регіоні (канабіс, героїн і синтетичні опіоїди, кокаїн, амфетамін і MDMA, метамфетамін і нові психоактивні речовини). Щодо кожного із цих видів наркотиків проводиться ретельний аналіз, зокрема, досліджується, що відомо про поточну ситуацію з приводу виробництва та перевезення, розповсюдження та доступності, а також вживання та їхньої шкоди. Звіт завершується розглядом регіональної ситуації з висвітленням глибших проблем, таких, як прогалини в знаннях, вплив мегатенденцій та наявність засобів реагування на ситуацію з наркотиками.

⁽²⁾ для отримання додаткової інформації перейдіть за посиланням https://www.emcdda.europa.eu/activities/european-web-survey-on-drugs_en

⁽³⁾ для отримання додаткової інформації перейдіть за посиланням https://www.emcdda.europa.eu/topics/escape_en

⁽⁴⁾ для отримання додаткової інформації перейдіть за посиланням <http://www.espad.org/>

Головні результати

Рушійні сили та фасилітатори

- ▶ Ключовою сучасною регіональною подією є розширення онлайн-ринків наркотиків. Очевидно, що зараз ці ринки відіграють важливішу роль у продажу та купівлі наркотиків у Вірменії, Білорусі, Грузії, Молдові та, донедавна, в Україні. Ця подія була пов'язана з передбачуваним збільшенням доступності деяких НПР, таких як 4-метилметкатинон (4-ММС) і α -піролідинопентіофенон (альфа-PVP), хоча емпірично обґрунтувати цей висновок неможливо.
- ▶ Пандемія COVID-19, схоже, призвела, принаймні тимчасово, до зниження доступності та вживання наркотиків, які переважно ввозяться в регіон контрабандним шляхом, зокрема таких, як героїн, MDMA, амфетамін і кокаїн. Ймовірно, це пов'язано з перебоями на маршрутах перевезення через COVID. Проте дрібномасштабне та кустарне виробництво деяких наркотиків, таких, як амфетамін і метамфетамін, очевидно, в результаті зросло. Пандемія COVID-19 також могла посилити інтерес до онлайн-ринків наркотиків.
- ▶ Ситуація в Україні після російського вторгнення в лютому 2022 року залишається нестабільною. Очікується, що в найближчій перспективі транзит вантажів наркотиків через Україну скоротиться. Крім того, не виключено, що в Чорноморському регіоні спостерігатиметься збільшення використання інших пунктів в'їзду для постачання наркотиків. Рівень внутрішнього виробництва наркотиків, швидше за все, залишатиметься зниженим, тоді як служби охорони здоров'я, зокрема, ті, що займаються лікуванням наркозалежності, продовжуватимуть натрапляти на труднощі та операційні проблеми.
- ▶ Деякі країни регіону також зазнали в останні роки певної нестабільності, пов'язаної з територіальними проблемами та проблемами управління, і це створило труднощі для роботи правоохоронних органів загалом, а отже, потенційно вплинуло на перевезення наркотиків та пов'язану з цим злочинну діяльність. Деякі респонденти припустили, що Росія відігравала дестабілізуючу роль у цьому питанні. Це важко ретельно дослідити в цьому звіті. Проте ми зазначаємо, що серйозніші політичні виклики, з якими зіштовхується регіон, можуть вплинути на майбутню ситуацію з наркотиками у спосіб, який наразі важко передбачити, але це є потенційно важливим і тому вимагатиме активного моніторингу.

Виробництво

- ▶ Амфетамін і метамфетамін виробляються в регіоні у відносно невеликих масштабах, тоді як в Україні також відмічено виробництво НПР. Схоже, що ці наркотики переважно призначені для внутрішнього ринку, хоча не виключено, що вони також можуть поставлятися контрабандним шляхом до сусідніх країн.
- ▶ В Грузії з'явилася тенденція виробництва та вживання кустарно виготовленого «хвойного вінта». «Хвойний вінт» — це назва метамфетаміну, що виготовляється з рослини, яка містить ефедрин. Можливо, на це вплинули попередні події в Афганістані, де нещодавно повідомлялося про великомасштабне виробництво метамфетаміну з використанням ефедрину, видобутого з рослини ефедрі.
- ▶ Також повідомлялося про виробництво «вуличного метадону» в Україні та Молдові. Зазвичай доступний у кристалізованій формі, цей наркотик споживається в країні та перевозиться до Білорусі, Грузії та Росії.

Перевезення

- ▶ Регіон є суттєвим транзитним центром для нелегальних наркотиків, оскільки через нього проходить кілька основних маршрутів. Білорусь, Молдова та Україна межують з ЄС і знаходяться відносно близько до районів, відомих великомасштабним виробництвом амфетаміну та метамфетаміну, тоді як Вірменія, Азербайджан і Грузія розташовані поблизу Афганістану, світового центру виробництва героїну. Загалом у регіоні ЄПС-Схід спостерігалось збільшення кількості вилучених наркотиків протягом 2016 - 2020 років. Канабіс є наркотиком, про який постійно повідомляють, що його вилучають у найбільших кількостях, наступне місце за вилученням посідає героїн.
- ▶ Два основних маршрути трафіку героїну з Афганістану, Балканський і Північний, впливають на регіон. Вважається, що для переміщення героїну через регіон також використовують гілку Балканського шляху (Південно кавказький маршрут). Крім того, на Південному Кавказі було виявлено метамфетамін, який постачався з Ірану, потенційно іранського чи афганського походження.
- ▶ Вилучення кокаїну, пов'язані з українськими морськими портами до лютого 2022 року, вказують на можливу спробу розробити маршрут трафіку кокаїну з Південної Америки через Чорне море для споживання в регіоні ЄПС-Схід, ЄС та Росії. Хоча конфлікт в Україні й перервав цю діяльність, однак, якщо її поновити, вона може мати потенційно

важливі наслідки як для регіону, так і для ЄС, і тому вона заслуговує на ретельний моніторинг та оперативне спостереження.

► Потенційною загрозою для регіону може бути виробництво та перевезення синтетичних наркотиків походженням з ЄС. Деякі непрямі докази цього відбиті в думці експертів про те, що вживання метамфетаміну та МДМА зросло в деяких країнах ЄПС-Схід. Однак надійні емпіричні дані наразі недоступні, щоб підтвердити це враження. Джерела у правоохоронних органах також вказали на певні ознаки, що амфетамін і МДМА іноді контрабандою ввозяться з ЄС в Україну та Молдову.

Роздрібна торгівля та доступність

► Інформація щодо роздрібних цін на наркотики в регіоні залишається недостатньою. Ключові джерела постійно повідомляли, що ціни на героїн високі порівняно з цінами на інші наркотики, а його чистота низька, що могло вплинути на перехід до вживання дешевших синтетичних наркотиків і НПР.

► Повідомляється, що з 2018 року зросла доступність синтетичних наркотиків, зокрема метамфетаміну та синтетичних актинонів, зокрема таких, як альфа-PVP і 4-MMC.

Організовані злочинні угруповання

► Інформація про вплив ринку наркотиків та його кримінальних гравців на безпеку в регіоні — обмежена. Проте вважається, що виявлене зростання перевезення наркотиків через чорноморські порти було пов'язане зі зростанням корупції.

► Повідомляється, що злочинні угруповання, які найактивніше займаються виробництвом, перевезенням та розповсюдженням наркотиків, складаються з місцевих жителів і громадян країн, що межують з регіоном. Є також деякі ознаки того, що міжнародні злочинні угруповання також можуть бути присутніми в регіоні. Наприклад, велике вилучення кокаїну в Одеському порту в 2021 році було пов'язане з італійською «Ндрангетою».

Вживання наркотиків

► Є ознаки того, що протягом останніх років моделі вживання наркотиків зрушилися в бік синтетичних наркотиків, як імпортованих, так і внутрішнього виробництва. Важливим застереженням тут є брак якісних даних про тенденції поширеності та вживання наркотиків. Усунення цієї інформаційної прогалини слід вважати важливим пріоритетом на майбутнє.

► Повідомляється, що вживання героїну зменшилося, а незаконне вживання синтетичних опіоїдів (зокрема вуличного метадону) зросло. Ключові джерела припустили, що відносно низька ціна на вуличний метадон і препарати для лікування опіоїдними агоністами, які опинились у незаконному обігу, а також низька чистота героїну, очевидно, є рушійним фактором інтересу до синтетичних опіоїдів.

► Наявна інформація свідчить про збільшення вживання метамфетаміну в країнах Південного Кавказу та синтетичних катинонів у Молдові та Україні. Зміни в моделях вживання були виявлені серед певних підгруп, наприклад, збільшення вживання метамфетаміну та НПР серед молоді та осіб, модель вживання яких пов'язана із високим ризиком. «Хімсекс» також виник як проблема в деяких субкультурах.

Здоров'я і шкода

► Експерти попереджають, що збільшення вживання НПР і метамфетаміну, яке спостерігається, становить загрозу здоров'ю через їхній зв'язок із підвищеним ризиком розладів психічного здоров'я, включаючи психотичні епізоди. Крім того, вживання метамфетаміну разом із синтетичними опіоїдами може збільшити ризик передозування або інших негативних наслідків для здоров'я.

► Наявна інформація свідчить про те, що загалом наркотики, вироблені в країні регіону, зазвичай мають низьку чистоту та різний (і, як правило, невідомий) склад. Це викликає додаткові занепокоєння у сфері громадського здоров'я та підкреслює необхідність більших інвестицій в отримання судово-медичних та токсикологічних даних.

Потенційні наслідки війни в Україні

У лютому 2022 року Росія почала вторгнення в Україну, створивши гуманітарну кризу, яка все ще розвивається. Ці події також можуть вплинути на ринок наркотиків в Україні та сусідніх країнах. Хоча важко передбачити середньо- та довготерміновий вплив на ситуацію з наркотиками, деякі безпосередні наслідки вже очевидні.

По-перше, очікується, що найближчим часом наркотрафік через Україну зменшиться, особливо це стосується героїну та кокаїну. Також вірогідно, що цей збій перемістить перевезення наркотиків на інші пункти в'їзду Чорноморського регіону. Крім того, ймовірно, що незаконне виробництво амфетаміну, вуличного метадону та НПР, зокрема таких як 4-MMC та альфа-PVP, буде дестабілізовано через брак прекурсорів та інших хімічних речовин в Україні. До того ж, оскільки певна частка купівлі та продажу наркотиків зараз відбувається в Інтернеті, очікується, що ці методи придбання наркотиків зазнають

труднощів через атаки на українську інфраструктуру, включаючи Інтернет, банківські та поштові установи.

Криза призвела до перебоїв у наданні послуг охорони здоров'я, включаючи послуги з лікування наркозалежності та зменшення шкоди, а також зменшила доступ до медичної допомоги людям із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання психоактивних речовин (далі - розладами внаслідок вживання ПАР). Логістичні труднощі також впливають на продовження лікування від наркозалежності, зокрема лікування агоністами опіоїдів⁽⁶⁾. Існує занепокоєння щодо наявності та доступу до постачання метадону та бупренорфіну. Ці негативні зміни в доступності послуг створюють ризик збільшення передачі інфекційних захворювань, зокрема через те, що вживання ін'єкційних наркотиків та інфекції, пов'язані з наркотиками, залишаються основними проблемами громадського здоров'я в Україні. До вторгнення Росії в Україну було приблизно 350 300 споживачів ін'єкційних наркотиків, серед яких оціночна поширеність ВІЛ та вірусу гепатиту С (ВГС) становила приблизно 20% і 64% відповідно (Titar et al., 2021). Крім того, ймовірно, що з розгортанням конфлікту в Україні зросте вживання алкоголю, наркотиків або того й іншого, що часто йде впритул зі збільшенням супутніх психічних захворювань (EMCDDA, 2022b).

Ситуація в Україні підкреслює необхідність постійного моніторингу та підтримки установ, які надають послуги охорони здоров'я, у тому числі в сусідніх країнах, які приймають велику кількість українських біженців. Важливо, що криза, ймовірно, матиме значний вплив на національні системи лікування та зменшення шкоди сусідніх країн та інших держав-членів ЄС. Таким чином, забезпечення безперервності надання послуг тим, хто втікає від війни, має бути пріоритетним питанням. EMCDDA підготував детальне швидке оцінювання впливу війни в Україні на проблеми, пов'язані з вживанням наркотиків (2022b).

⁽⁶⁾ Термін «лікування опіоїдними агоністами» використовується тут як найкращий термін для охоплення видів лікування, що передбачає призначення опіоїдних агоністів для лікування опіоїдної залежності. Читач повинен знати, що цей термін включає опіоїдну замісну терапію, яка все ще може використовуватися в деяких інструментах збору даних та історичних документах EMCDDA.

Основні рушійні сили та фасилітатори ринків наркотиків країн регіону ЄПС-Схід

Поява та розширення онлайн-ринків

По всьому світу ринки наркотиків закріпилися в онлайн-просторах, пропонуючи нові можливості для злочинних угруповань і самостійних дилерів наркотиків, водночас створюючи нові виклики для правоохоронних органів. Розвиток онлайн-сфери був швидким, що вплинуло на способи просування на ринку, продажу та купівлі наркотиків (EMCDDA, 2016). Повідомляється, що ці події також вплинули на регіон ЄПС-Схід, де поява та розширення онлайн-ринків наркотиків стала важливою подією, яка була відзначена протягом останніх кількох років.

Попри те, що в усіх країнах регіону все ще існують вуличні ринки, ключові джерела інформації зазначили, що використання онлайн-ринків наркотиків помітно зросло в останні роки та що більше людей купують наркотики онлайн (додатковий аналіз джерел постачання див. у Європейському онлайн-опитуванні щодо наркотиків (EWSD), проведеному в Грузії та Україні). Крім того, є ознаки того, що в результаті цих подій може стати доступним більш широкий спектр наркотиків. Існує також думка, що на онлайн-ринках пропонуються наркотики, які є сильнішими або вищої чистоти, ніж ті, що можна купити на вуличних ринках та придбати іншими методами офлайн.

Інтернет-ринки, на яких люди купують ліки, включають поверхневу мережу та даркнет, платформи соціальних мереж і комунікаційні програми. Нещодавнє дослідження Євразійської асоціації зменшення шкоди (EHRA) виявило, що QR-коди й посилання на вебсайт, де пропонуються наркотики, можна знайти на стінах у громадських місцях у багатьох містах регіону (van der Gouwe, 2021). Зокрема, різноманітні соціальні медіаплатформи стали популярними засобами маркетингу та продажу наркотиків, наприклад «канали» в додатку для обміну повідомленнями Telegram.

Hydra та Matanga (див. «Речовини, які пропонуються на ринку даркнету Matanga») донедавна були основними ринками даркнету, які використовувалися в регіоні. Схоже, що ці ринки обслуговують як роздрібних продавців, так і фізичних осіб, які купують для особистого користування. Hydra - здебільшого російськомовний ринок, протягом останнього десятиліття є відносно стабільним джерелом наркотиків та інших заборонених товарів (CRRC, 2020; Davitadze et al., 2020; Flashpoint, 2021; Lakhov, 2020); проте, у квітні 2022 року ринок було закрито німецькою поліцією (Tidy, 2022).

Поява онлайн-ринків наркотиків скоріш за все призвела до того, що ринки наркотиків у регіоні стали динамічніші та

більш взаємопов'язані. Ці онлайн-ринки могли сприяти входженню на ринок, продажу та купівлі наркотиків, які раніше були недоступні, включно з НПР (UNODC, 2022). Як повідомили ключові джерела інформації, це вірогідно відображається на сприйнятті збільшення доступності та вживання більш широкого спектру наркотиків. Проте, як зазначалося раніше, ці висновки потребують здійснення подальших заходів із проведення більш кількісних досліджень.

Також повідомлялося, що в регіоні спостерігалось збільшення використання «схованок» («закладок») як методу доставки наркотиків, придбаних онлайн (van der Gouwe, 2021; EMCDDA, 2020a; EMCDDA та Europol, 2019; UNODC, 2021) і, меншою мірою, за допомогою поштових послуг. Ці явища можуть ускладнити перехоплення або зрив продажу наркотиків. Повідомлялося також, що використання чат-ботів зменшило потребу в «традиційних» інфраструктурах, необхідних для продажу наркотиків. Чат-боти – це автоматизовані програмні додатки, які можуть генерувати повідомлення або брати участь в автоматизованих бесідах у каналах соціальних мереж. Їх можна, наприклад, використовувати для привернення уваги до вебсайтів, де продаються наркотики (див. Малюнок 2 як приклад).

Ширший аналіз злочинної діяльності

Правоохоронні органи в регіоні повідомили, що більшість людей, залучених до внутрішнього виробництва, і 16% нещодавніх покупців у Грузії та Україні відповідно, одним із

Речовини, які пропонуються на даркнет-ринку Matanga

Matanga — це даркнет-ринок, який з 2014 року працює в Грузії та, вірогідно, приваблює покупців з Росії, України та Білорусі. Як показало дослідження 2020 року, більшість продажів на платформі пов'язані з канабісом, що становить близько 56% зареєстрованих транзакцій, за якими йдуть кокаїн і MDMA (CRRC, 2020). Дослідження показало, що кокаїн приносить майже чверть доходу платформи. На сайті також було запропоновано широкий вибір НПР, включаючи такі речовини, як альфа-PVP і 25I-NBOMe. Було також виявлено, що більшість оголошень на ринку Matanga стосуються невеликих кількостей, які, ймовірно, будуть придбані для особистого вживання.

Аналіз джерел постачання наркотиків відповідно до Європейського онлайн-опитування щодо наркотиків (EWSD), проведеного в Грузії та Україні

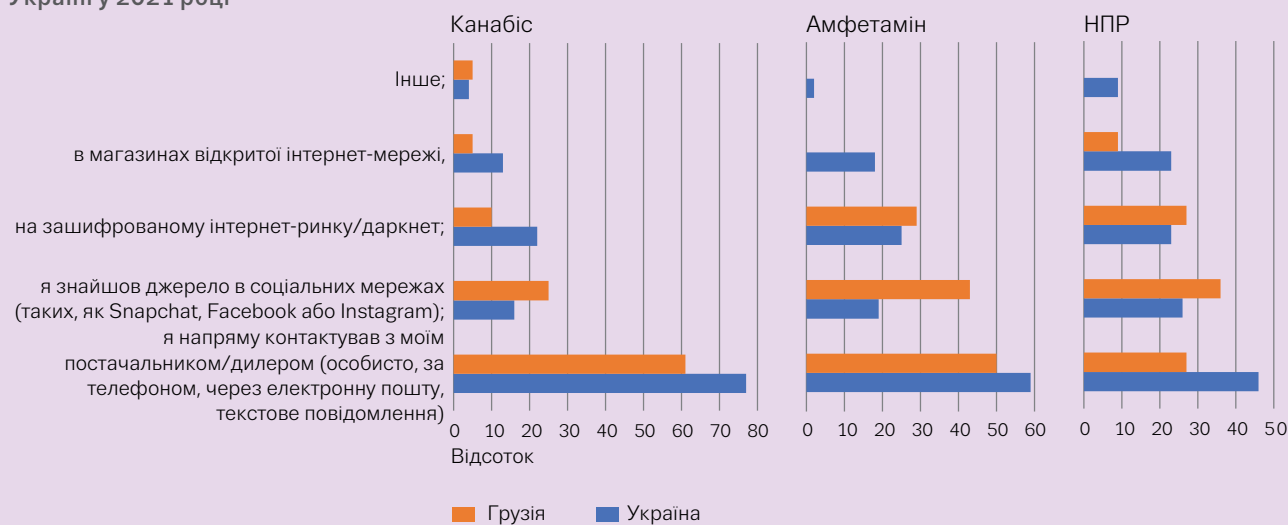
За допомогою запитань із кількома варіантами відповідей респонденти EWSD у Грузії та Україні змогли вказати, звідки вони отримували наркотики, які вони нещодавно купували та вживали. Слід зазначити, що деякі розміри вибірки були дуже малими; опитування базується на зручній вибірці, і як онлайн-опитування воно не є репрезентативним загалом для визначення моделі купівлі наркотиків. Проте, результати дають можливість побачити, як ці респонденти EWSD знаходили свої наркотики.

Нижче наведено три приклади з даних EWSD, зокрема, щодо рослини канабіс, амфетаміну та НПР. Для рослини канабіс респонденти з обох країн найчастіше обирали пряме звернення до постачальника/дилера. Однак для 25% та 16 % нещодавніх покупців з Грузії та України відповідно, соціальні мережі були одним із джерел.

Популярним серед українських респондентів також були даркнет та магазини відкритої інтернет-мережі.

Для нещодавніх покупців амфетаміну та НПР популярними серед респондентів виявилися методи пошуку цих наркотиків через Інтернет. Однак слід бути обережним при інтерпретації результатів EWSD, оскільки їх не можна узагальнити для більшої групи населення. Крім того, розмір вибірки нещодавніх покупців амфетаміну та НПР у Грузії був дуже малим (14 та 11 респондентів відповідно). Таким чином, ці результати є цікавими, але їх слід розглядати як попередні та такі, що потребують подальшого дослідження в рамках більшого дослідження.

Джерела придбання рослини канабіс, амфетаміну та НПР, про які повідомили респонденти EWSD у Грузії та Україні у 2021 році

Кількість респондентів – канабіс: Грузія – 84, Україна – 367; амфетамін: Грузія, 14, Україна, 185; НПР: Грузія, 11, Україна, 57.

їхніх джерел були соціальні мережі. Користування даркнетом і магазинами у відкритій інтернет-мережі також були популярними варіантами серед респондентів з України.

Перевезення та продаж наркотиків здійснюється місцевими жителями або громадянами сусідніх з регіоном країн (наприклад, росіяни, іранці або особи з колишніх радянських республік) (Melnychuk, 2021). Існують також деякі ознаки того, що в регіоні ЄПС-Схід діють міжнародні злочинні угруповання, пов'язані з наркотиками, хоча

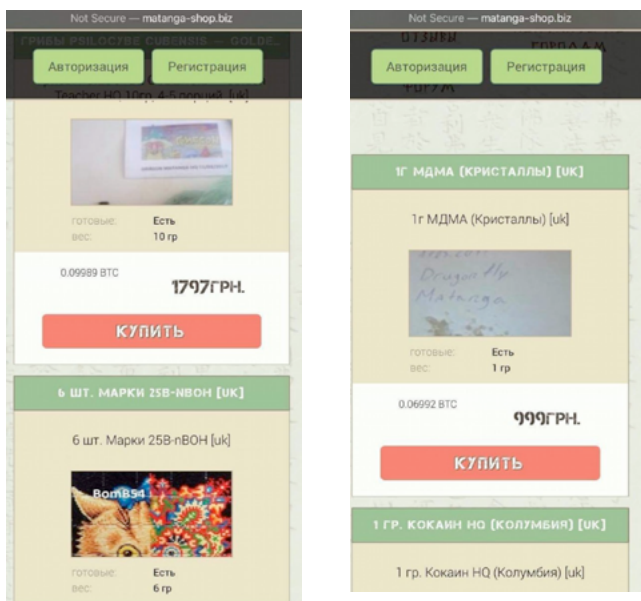
інформація на цю тему залишається обмеженою. Проте, про наявність діяльності однієї з таких злочинних мереж, італійської «Ндрангети», повідомлялося в Україні влітку 2021 року, коли в Одеському порту було вилучено 120 кілограмів кокаїну (Sydoruk, 2021).

Через дефіцит інформації ступінь конкуренції між собою злочинних угруповань, пов'язаних з наркотиками, у регіоні та масштаб насильства, пов'язаного з наркотиками, залишаються в основному невідомими. Подібним чином чіткі наслідки торгівлі нелегальними наркотиками для

МАЛЮНОК 2.

Скриншот з інтернет-магазину українською мовою («Matanga -Shop»)

Джерело: Alternative Georgia, Tbilisi, Georgia.

законної економіки та управління також неясні. Грунтуючись на обмежено доступній інформації, не є вірогідним те, що верховенство права в регіоні зараз сильно підривається злочинністю, пов'язаною з наркотиками (IPFPEDM, 2022; NDO, 2022). Проте, є ознаки того, що наркотрафік сприяє корупції в портах Чорного моря, паралельно з потенційним зростанням торгівлі наркотиками через ці пункти в'їзду. Таким чином, посилення майбутнього негативного впливу діяльності наркоринку на управління та безпеку в регіоні слід розглядати як загрозу.

Деякі респонденти відзначили, що політичний та економічний вплив, який російська держава намагається здійснити на регіон, може мати негативний вплив на безпеку та управління в деяких регіонах. Хоча це питання тут детально не досліджується, зазначається, що ширші політичні виклики, з якими стикається регіон, можуть вплинути на майбутню ситуацію з наркотиками у спосіб, який зараз важко передбачити, але це також є потенційно важливим чинником та потребує активного моніторингу і подальшого дослідження.

Вплив пандемії COVID-19

EMCDDA підготував звіт щодо впливу COVID-19 на ринки нелегального обігу наркотиків в країнах ЄПС-Схід (EMCDDA, 2020a). Відповідно до цього звіту, ринки наркотиків скоротилися до середнього чи малого обсягу після введення заходів обмеження COVID-19. Також спостерігалися перебої в ланцюгах постачання наркотиків і

повідомлялося про підвищення роздрібних цін на деякі наркотики. Маломасштабне або кустарне (в домашніх умовах) виробництво певних речовин, таких як дезоморфін (місцево відомий як «крокодил») і амфетамін чи метамфетамін, тимчасово зросло, оскільки інші наркотики були важче доступними. Вірогідно, що внаслідок заходів з охорони громадського порядку, спрямованих на обмеження контакту між особами, безконтактна торгівля наркотиками зросла до рівня роздрібно торгівлі.

Вплив пандемії на вживання наркотиків, очевидно, відрізнявся залежно від речовини та частоти вживання, як це було в країнах ЄС. Наприклад, вірогідно, вживання канабісу зазнало змін найменше, хоча моделі розходяться між тими, хто вживає канабіс у рекреаційних цілях, і тими, хто споживає його частіше. Крім того, вживання тих речовин, які переважно доставляються в регіон, як-от героїн, MDMA, амфетамін і кокаїн, швидше за все, зменшилося. Паралельно, можливо, зросло вживання законних замінників, зокрема таких, як алкоголь, і зловживання фармацевтичними препаратами. Зменшення доступності героїну в деяких країнах могло також збільшити попит на лікування, включаючи доступ до лікування опіоїдними агоністами. Водночас надання та доступ до медичних послуг, не пов'язаних із COVID-19, включно з послугами, пов'язаними з наркотиками, схоже, зменшилися. Однак, у міру розгортання пандемії багато країн у регіоні швидко адаптували надання своїх послуг, наприклад, дозволивши лікування опіоїдними агоністами вдома та надаючи дистанційні та мобільні послуги.

Хоча важко передбачити довгостроковий вплив COVID-19 на ринки наркотиків, послуги та моделі вживання наркотиків, деякі зміни були помічені. За словами ключових джерел інформації, опитаних для цього звіту, потенційним довготривалим ефектом пандемії є подальше зростання лінії поведінки щодо купівлі наркотиків в Інтернеті.

На основі впливу та уроків пандемії можна зробити кілька рекомендацій. Наприклад, з огляду на успіхи, досягнуті в адаптації надання послуг, органам влади може знадобитися розглянути питання про те, як підтримувати інноваційні підходи, такі, як онлайн-консультації та психологічна підтримка та, у відповідних випадках, прийом ліків вдома в програмах лікування агоністами опіоїдів. Крім того, є важливим процес спостереження за будь-якими змінами в доступності та вживанні наркотиків у міру стихання пандемії, включаючи виготовлення наркотиків у домашніх умовах у деяких країнах.

Для отримання додаткової інформації дивіться Короткий огляд інформаційного звіту EMCDDA про вплив COVID-19 на ринки нелегального обігу наркотиків в країнах ЄПС-Схід (EMCDDA, 2020a).

Канабіс

Основними видами продуктів з канабісу, доступними в регіоні, є рослина та смола (гашиш). Синтетичні канабіноїди розглядаються в розділі НПР.

Виробництво

Рослина канабіс культивується в регіоні ЄПС-Схід для особистого вживання та для нелегального ринку; невизначено, наскільки смола канабісу виробляється в самих країнах. Юридичні наслідки вирощування канабісу відрізняються в різних країнах регіону (6).

(6) Для отримання додаткової інформації перейдіть за посиланням: https://www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/content/drug-law-penalties-at-a-glance_en

Перевезення та постачання

Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) повідомило про збільшення кількості вилучень канабісу в країнах Південного Кавказу та в Україні за останні п'ять років (UNODC, 2022a). На вилучення канабісу припадає найбільша кількість (приблизно 68%) наркотиків, вилучених у 2020 році в ЄПС-Східному регіоні (див. [Додаток](#)). Рослина канабіс, вирощена у регіоні, перевозиться в межах регіону та до сусідніх країн.

Білорусь, Молдова та Україна повідомляють про перевезення канабісу до та з Росії, до та з ЄС та з Північної Африки. Згідно з неопублікованими даними національного координаційного центру Польщі, протягом останніх кількох років канабіс переправлявся контрабандою так званим «Іспанським шляхом» з Марокко, перетинаючи ЄС, через Україну та Білорусь, можливо, прямуючи в Росію. Ключові джерела інформації припустили, що території, окуповані

МАЛЮНОК 3.
Основні маршрути перевезення канабісу в країнах ЄПС-Схід

Росією в Україні, відіграють важливу роль у наркотрафіку і що організовані злочинні угруповання координують виробництво та розповсюдження наркотиків на цих територіях. Це припущення потребує подальшої перевірки та доопрацювання, особливо з огляду на динамічну ситуацію в цьому регіоні.

Вірогідно, канабіс також потрапляє в країни Південного Кавказу з Ірану, наприклад, через південні райони Вірменії.

Роздрібний продаж

Продукти з канабісу продаються як фізично на наркоринках, так і, меншою мірою, через онлайн-ринки.

У Грузії середня вартість 1 грама рослини канабіс в 2019 році становила 28 євро (NDO, 2021). У 2020 році в Україні вартість 1 грама рослини канабіс коливалася в межах 0,64-8,12 євро, а 1 грам смоли канабісу в середньому коштував 19,49 євро (IPFPEDM, 2022). Останні результати опитування EWSD 2021 року вказали на середню ціну 6,2 євро за грам рослини канабіс та 15,8 євро за грам смоли канабісу в Україні (EWSD, 2021b).

Доступність, вживання та шкода

Вважається, що канабіс є найпоширенішим нелегальним наркотиком у регіоні та є широко доступним. Загалом існує думка, що тенденції вживання канабісу залишаються стабільними в усьому регіоні, хоча брак джерел надійних емпіричних даних означає, що існує невизначеність щодо цього питання.

Повідомляється, що в регіоні доступні різні сорти рослини канабіс та різні види смоли. Ключові джерела інформації повідомили, що «якість» канабісу загалом вважається високою в країнах Південного Кавказу. І навпаки, якість канабісу в Білорусі, Молдові та Україні загалом вважається «поганою». Цілкові ймовірно, що ці якісні критерії відображають, принаймні частково, ефективність продуктів канабісу, доступних на нелегальному ринку. За словами ключових джерел інформації в Україні, спостерігалися деякі випадки фальсифікації продуктів канабісу синтетичними канабіноїдами; і це суттєва проблема, яка також була помічена в ЄС і яка може мати наслідки для громадського здоров'я (EMCDDA, 2022a).

Згідно з останнім дослідженням ESPAD, проведеним у 2019 році в Україні, вживання канабісу, здається, залишалося відносно стабільним протягом останніх років: 7,9% учнів віком 15-16 років повідомили, що коли-небудь вживали канабіс (ESPAD, 2020) порівняно з 9% у попередньому періоді дослідження (ESPAD, 2015). Ця різниця може бути спричинена варіацією вибірки або іншими методологічними проблемами, і її не слід тлумачити як

обов'язкову ознаку різниці в поширеності між цими моментами часу. Основні джерела інформації заявили, що вживання канабісу в Грузії зростає. Починаючи з липня 2018 року, Конституційний суд країни постановив, що вживання канабісу в приватному порядку не повинно вважатися злочином для дорослих. Однак суд взагалі не торкався питання зберігання канабісу для особистого вживання. Згідно з останнім дослідженням ESPAD у Грузії, 14% студентів у віці 15-16 років повідомили, що вживали канабіс принаймні один раз у своєму житті в 2019 році (ESPAD, 2020), проти 11% студентів у 2015 році (ESPAD 2015).

Кокаїн

Хоча дані обмежені, гідрохлорид кокаїну (порошок кокаїну), вірогідно, є єдиною формою кокаїну, доступною наразі в регіоні. Кокаїн «фрібейз» або «крек», вірогідно, не є загальнодоступним у регіоні. Однак можливо, що покупці порошкового кокаїну можуть самі перетворити свій кокаїн у форму для куріння, хоча ступінь, до якої це може відбуватися, невідома.

Перевезення

Наявні дані свідчать про те, що загальні вилучення кокаїну в регіоні низькі. Винятком є Україна, яка повідомила про найбільшу кількість вилученого кокаїну у 2019 та 2020 роках (майже 837 кг у 2019 році та близько 166 кг у 2020 році). Це може відображати зростаючу роль країни в маршрутах перевезення кокаїну (Малюнок 4), про що йдеться нижче. Загалом кокаїн був третім за поширеністю вилученим наркотиком у регіоні в 2020 році за кількістю (див. [Додаток](#)), хоча це пов'язано головним чином із великими вилученнями в Україні.

Між виробниками у Південній Америці та ринками споживання у Європі існує значна кількість маршрутів і пунктів перевалки (EMCDDA, 2022a). Більшість кокаїну, вилученого в ЄС, транспортується морськими контейнерами до великих портів Нідерландів, Бельгії та інших країн. Проте, нещодавно міг з'явитися новий маршрут перевезення кокаїну, за яким кокаїн переправляється з Південної Америки через країни, що межують з Чорним морем; він, вірогідно, призначений для ринку ЄС. Попри це, потоки наркотиків цим маршрутом невеликі порівняно з відомими основними пунктами в'їзду кокаїну в ЄС.

Повідомлялося, що до вторгнення Росії в Україну партії кокаїну, в тому числі в морських контейнерах, надходили через Одеський порт і, можливо, інші чорноморські порти. Вважалося, що згодом ці вантажі транспортували автотранспортом на споживчі ринки на Балканах, у Польщу чи Західну Європу. За словами ключових джерел, більші партії кокаїну (50 кг і більше), які надходили до Одеси з Південної чи Центральної Америки, призначалися для подальшого транзиту, тоді як менші (менше 10 кг) зазвичай

МАЛЮНОК 4.
Основні маршрути перевезення кокаїну в країнах ЄПС-Схід

призначалися для внутрішнього ринку. Ключові джерела інформації також припустили, що були випадки, коли посадові особи та працівники порту брали участь у транспортуванні партій кокаїну та сприяли їм.

Повідомляється, що більшість осіб, залучених до перевезення кокаїну в Україні, є громадянами України, які знайомі з місцевістю та можуть сприяти транзиту. Однак також повідомляється, що певною мірою причетні громадяни Росії та інших сусідніх держав. Не можна виключати участі громадян ЄС. Згідно зі звітом української урядової установи, присутність латиноамериканських організованих злочинних угруповань у чорноморських портах також спостерігалася (IPFPEDM, 2022).

У 2021 році Україна виявила діючу в країні транснаціональну мережу, що може свідчити про можливість посилення ролі України в трафіку кокаїну до ЄС, а також про можливу диверсифікацію маршрутів перевезення кокаїну. Служба безпеки України вилучила в Одеському порту 120 кілограмів кокаїну вартістю близько 18 млн євро, який прямував з Південної Америки до Європи. Вони заарештували трьох представників італійської мафіозної організації «Ндрангета», а також громадян Румунії, Албанії та України (Sydoruk, 2021).

Також повідомляється, що кокаїн для внутрішнього ринку потрапляв в Україну з ЄС. Національний координаційний центр Литви також повідомив, що кокаїн, що походить з Південної Америки, переправлявся через Литву морським або автомобільним транспортом до Росії, Білорусі та деяких країн ЄС.

На Південному Кавказі інформація про перевезення кокаїну більш обмежена, ймовірно, через менший ринок. Ключові джерела інформації повідомили, що кокаїн зазвичай контрабандою доставляється в ці країни з Росії чи регіону Перської затоки повітряним шляхом. UNODC нещодавно зафіксувало кілька окремих вилучень кокаїну на Південному Кавказі, хоча їхня кількість залишається низькою (UNODC, 2022b). Це вказує або на нові транзитні маршрути, або на зростаючі ринки кокаїну на Південному Кавказі.

Роздрібний продаж, доступність, вживання та шкода

Через високу ціну кокаїн у всьому регіоні вважається наркотиком розкоші. Ключові джерела інформації повідомили, що середня ціна 1 грама кокаїну в регіоні становить 150-300 євро. Респонденти EWSD у Грузії повідомили, що 1 грам порошку кокаїну коштує в середньому 163,3 євро. Згідно з інформацією, опублікованою офіційними українськими джерелами, 1 грам кокаїну коштує 78-195 євро (IPFPEDM, 2022). За даними респондентів EWSD в Україні, у 2021 році середня ціна порошку кокаїну становила 119,5 євро (EWSD, 2021b).

Виявляється, що вживання кокаїну в регіоні низьке, хоча достовірні дані про поширеність недоступні. Згідно з даними EWSD, з Грузії (396 респондентів) та з України (866 респондентів), а це 22% і 21% респондентів відповідно, повідомили, що вживали кокаїн минулого року (EWSD, 2021a і 2021b). Хоча це свідчить про те, що в регіоні існує вживання кокаїну, з цих даних неможливо зробити точніші висновки щодо поширеності вживання кокаїну серед населення в цілому.

Ключові джерела інформації зазначили, що в Україні та Грузії зростає доступність кокаїну, хоча вона й досі на низькому рівні, і що цей наркотик переважно вживається в нічному житті. Водночас у Молдові та Білорусі на внутрішньому ринку кокаїну дуже мало. Примітно, що в ЄС доступність кокаїну, ймовірно, є найвищою за весь час, і у 2020 році чистота кокаїну досягла найвищого рівня за десятиліття (EMCDDA, 2022a).

Героїн і синтетичні опіоїди

На нелегальних ринках наркотиків в регіоні доступний широкий асортимент опіоїдів, зокрема, героїн, «вуличний метадон», лікарські засоби, що використовуються для лікування опіоїдних агоністів (див. блок «[Можливий витік у нелегальний обіг лікарських засобів, що використовуються в терапії опіоїдними агоністами](#)»)

Виробництво

Масштаби культивування опійного маку в регіоні невідомі та, ймовірно, досить обмежені. В Азербайджані, однак, повідомлялося про певне кустарне виготовлення екстрактів макової соломи, а також є деякі ознаки можливого, але дуже невеликого виробництва героїну в Грузії (van Ginkel, 2022).

Також повідомляється про кустарне виготовлення засобів з макової соломи в Молдові для внутрішнього використання та, можливо, для експорту на російський ринок. Під час цього дослідження не було отримано жодних повідомлень

Можливий витік у нелегальний обіг лікарських засобів, що використовуються в терапії опіоїдними агоністами

Ключові джерела інформації повідомили, що деякі лікарські засоби, які призначаються в рамках програм лікування опіоїдними агоністами в регіоні, потрапляють на нелегальний ринок. Деякі респонденти вважали, що витік цих ліків, зокрема, метадону та бупренорфіну, вірогідно, збільшився з початком пандемії COVID-19, оскільки уряди в регіоні дозволили використовувати ці речовини вдома. Однак ці повідомлення слід тлумачити з обережністю та в контексті тривалої присутності та виробництва вуличного метадону в деяких країнах цього регіону (EMCDDA, 2020a). Крім того, враховуючи відносно невелику кількість пацієнтів, які отримують лікування агоністами опіоїдів, і враховуючи уявлення про те, що велика кількість «метадону» доступна на нелегальному ринку, здається мало ймовірним, що витік із національних програм лікування наркозалежності може становити значну частку нелегальної частини ринку. З огляду на значну невизначеність у цьому питанні, необхідно здійснювати подальшу роботу з дослідження доступності, форми та джерел опіоїдів, наявних на ринку нелегальних наркотиків у цьому регіоні. Криміналістичний аналіз є необхідним для розуміння цього явища.

про поточне виробництво опіоїдів в Україні чи Білорусі із рослини маку, вирощеного там.

Масштабним є виробництво вуличного метадону⁽⁷⁾ українськими організованими злочинними угрупованнями в підпільних лабораторіях (IPFPEDM, 2022; Melnychuk, 2021). Лабораторні аналізи українських установ з контролю за наркотиками показали, що те, що називають вуличним метадонном, не завжди містить метадон (Kushakov, 2021). За посиланням на ключові українські джерела інформації, нещодавно в країні також була виявлена лабораторія з виробництва карфентанілу, хоча детальної інформації про цю подію немає.

Перевезення

Героїн і опіум, вироблені в Афганістані, зазвичай перевозяться через Іран перед тим, як потрапити в східний регіон ЄПС, або через Туреччину, або безпосередньо з Ірану на Південний Кавказ (Малюнок 5), (Sydoruk, 2021; van Ginkel, 2022). Героїн є другим за поширеністю вилученим наркотиком у регіоні після канабісу за кількісним співвідношенням (див. [Додаток](#)). У 2020 році в регіоні було вилучено майже 3 тонни наркотичного засобу.

Регіон ЄПС-Схід зазнає впливу двох основних маршрутів перевезення афганських опіатів, а саме - Північного та Балканського (EMCDDA, 2015). Героїн, що перевозиться Північним маршрутом, зазвичай перетинає кордон Афганістану з Таджикистаном і в основному призначається для споживчих ринків Центральної Азії, Росії, України та Білорусі. Проте було помічено відгалуження Північного шляху, за яким героїн переправляється з Афганістану до Ірану, Південного Кавказу, а потім до Росії та сусідніх країн.

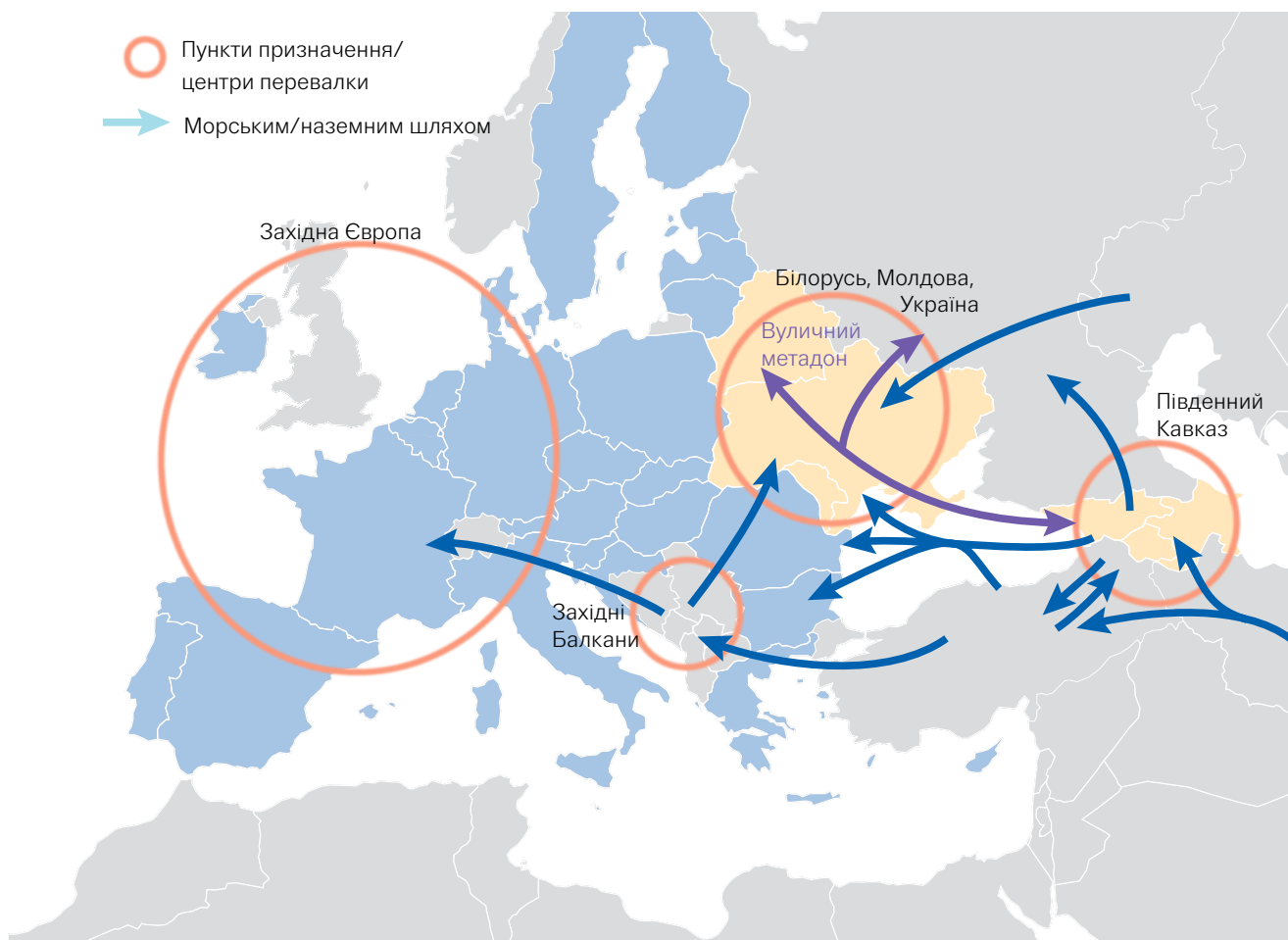
Балканський маршрут є найважливішим маршрутом перевезення героїну до ЄС. Цей маршрут, що проходить через Іран і Туреччину, є найкоротшим за дистанцією та найпрямішим наземним шляхом до європейських споживчих ринків. Балканський маршрут складається з кількох різних «розгалужень», за допомогою яких перевізники використовують наземні, повітряні та морські маршрути героїну до ЄС та сусідніх країн.

Південнокавказький шлях — це термін для гілки, яка прямує з Ірану до Туреччини через Південний Кавказ. Хоча це можна вважати допоміжним балканським маршрутом, цілком можливо, що частина опіатів, що провозяться через Південний Кавказ, минає Туреччину і йде безпосередньо з грузинського порту Батумі до Болгарії, Румунії чи України

⁽⁷⁾ Цей препарат зазвичай вводять ін'єкційно, його іноді називають «кристалізованим метадонном» (EMCDDA, 2020a).

МАЛЮНОК 5.

Основні маршрути перевезення героїну в країнах ЄПС-Схід

(van Ginkel, 2022). Таким чином, південнокавказький маршрут представляє численні можливі зв'язки зі споживчими ринками по суші та через Чорне море.

Ключові джерела інформації також повідомили, що героїн транспортують на комерційних поромках Чорним морем між Туреччиною, Грузією та Україною. У цьому контексті Україна має важливе значення для перевезення деякої кількості героїну, призначеного для ЄС чи Росії, оскільки вона слугує перевалковим пунктом, де наркотики можуть зберігатися перед тим, як їх транспортувати до сусідніх країн автотранспортом. За даними UNODC, наявна інформація вказує на те, що перевезення героїну через Україну, ймовірно, зросло до російського вторгнення в лютому 2022 року (UNODC, 2022b). Ситуація після цієї дати незрозуміла, але ймовірно певні перешкоди в діяльності з перевезення наркотиків.

У той час, як опіати вивозяться з Афганістану цими встановленими маршрутами, прекурсори для виробництва героїну також перевозяться в Афганістан тими ж маршрутами. Ангідрид оцтової кислоти є ключовим прекурсором для виробництва героїну, і певну кількість

вилучено в регіоні ЄПС-Схід (IPFPEDM, 2022; Sydoruk, 2021).

Повідомляється, що до перевезення героїну в регіоні причетні громадяни багатьох країн. Це стосується осіб з Афганістану, з ключових країн перевалки, таких, як Іран, Туреччина та Україна, а також з країн призначення.

По всьому регіону регулярно повідомляють про великі вилучення героїну. На початку 2021 року в Україні було повідомлено про велике вилучення 1,1 тонни героїну (Courthouse News Service, 2021). У Грузії кількість зареєстрованих вилучень героїну зросла в шість разів протягом 2019-2020 років, хоча їхня кількість залишається низькою (з 6,3 кг до приблизно 40 кг), (NDO, 2022). За даними UNODC, у 2020 році Азербайджан вилучив приблизно 2,3 тонни героїну (UNODC, 2022a), що робить його країною в регіоні, яка вилучила найбільше героїну.

Існують також ознаки того, що таблетки метадону, які, ймовірно, вилучені з програм лікування опіоїдними агоністами в Ірані, та бупренорфін, який, можливо, перенаправлений із служб охорони здоров'я в країнах ЄС,

можуть потрапляти в регіон (IPFPEDM, 2022; NDO, 2021). Однак масштаби цього залишаються невідомими. Як уже зазначалося, повідомлення про доступність синтетичних опіоїдів також слід розглядати в контексті доступності вуличного метадону, який, як вважають, виробляють в Україні та іноді продають до Білорусі, Росії та Грузії (IPFPEDM, 2022; Melnychuk, 2021).

Також слід зазначити, що карфентаніл вперше вилучили в Грузії в 2019 році (NDO, 2021). Повідомлена кількість була досить великою (менше 1 кг), враховуючи, що це дуже сильнодіючий наркотик. Загальне спостереження щодо даних, доступних у цій галузі, полягає в тому, що існує значна невизначеність щодо джерела, вмісту та форми синтетичних опіоїдів, які з'являються на нелегальному

ринку, і того, як це може змінюватися з часом, і що ця тематика потребує подальшого дослідження.

Роздрібний продаж

Фізичні та онлайн-ринки опіоїдів існують у всіх країнах регіону (див. блок «[Джерела постачання фармацевтичних препаратів, що містять опіоїди, для незаконного вживання в Україні](#)»). У Грузії та Україні опіоїди переважно купують особисто, але їх також можна придбати онлайн (CRRC, 2020; IPFPEDM, 2022). Ключові джерела інформації зазначили, що вуличний продаж метадону в Україні зазвичай організовується окремими групами етнічних меншин у співпраці з українцями. У Білорусі ключові

Джерела постачання фармацевтичних препаратів, що містять опіоїди, для незаконного вживання в Україні

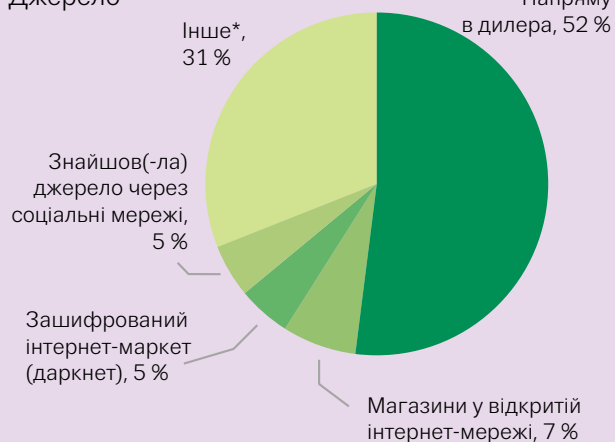
EWSD в Україні містив спеціальний модуль, який стосувався вживання фармацевтичних препаратів, що містять опіоїди, наприклад, метадону. Хоча вибірка була невеликою і не репрезентувала більшу сукупність, частка респондентів, які повідомили про вживання цих речовин, також надали додаткову інформацію про те, звідки ці препарати надходять (61 респондент) і як вони постачаються (58 респондентів). У той час, як більшість респондентів повідомили, що вони отримують наркотики безпосередньо від дилера (52%), 17% повідомили про використання будь-якої форми цифрових або онлайн-технологій (див. малюнок нижче). Серед респондентів, які повідомили «інше», деякі

заявили, що вони зазвичай купують ці препарати в аптеках, через лікарів або через установи лікування опіоїдними агоністами.

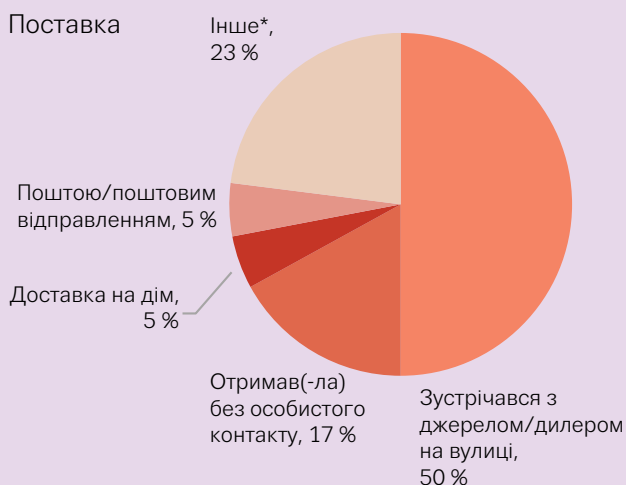
Що стосується постачання цих наркотиків, найбільша частка респондентів повідомила, що зустрічалася з джерелом або дилером на вулиці (50%). Водночас 17% повідомили про певну форму безконтактної доставки, за винятком звичайної пошти чи поштових відправлень. Знову ж таки, деякі респонденти, які вказали «інше», заявили, що вони купують ці препарати в аптеках або на сайтах лікування опіоїдними агоністами.

Джерело та спосіб постачання фармацевтичних препаратів, що містять опіоїди, наприклад, метадону, для незаконного вживання в Україні

Джерело

Поставка

Створено на підставі даних 61 респондента Європейське онлайн-опитування щодо наркотиків щодо джерела та 58 респондентів щодо способу доставки.

*Деякі з респондентів, які вибрали «інше», заявили, що вони купують ці препарати в аптеках або в сайтах лікування опіоїдними агоністами.

джерела повідомили, що велика частина покупок опіоїдів, вірогідно, здійснюється онлайн.

Ключові джерела інформації припустили, що відносно низька ціна на вуличний метадон і препарати, які застосовуються для лікування опіоїдними агоністами, а також низька чистота героїну, очевидно, є рушійними факторами інтересу до синтетичних опіоїдів. У Молдові, наприклад, ключові джерела повідомили, що середня ціна 1 грама героїну становила 90 євро. Хоча ціна 1 таблетки бупренорфіну (з невідомим вмістом бупренорфіну) не є абсолютно відповідною до героїну, і становила 27-36 євро. У Грузії середня ціна за 1 грам героїну становила близько 200 євро в 2019 році, тоді як ціна 1 таблетки (8 мг) бупренорфіну була від 85 до 110 євро (Kirtadze, 2022; NDO, 2021).

Доступність, вживання та шкода

У сукупності наявна інформація вказує на те, що героїн більше не є домінуючою речовиною, яку вживають люди з високим ступенем ризику вживання наркотиків у регіоні (Kurcevič and Lines, 2020; van der Gouwe, 2021). Крім того, звіти свідчать про те, що в регіоні існує велика різноманітність ін'єкційних наркотиків, і це підтверджується даними з Молдови та України (див. «[Аналіз залишків шприців в Молдові та Україні](#)»). **Ключові джерела інформації повідомили, що** спостерігалось скорочення вживання героїну, тоді як споживання інших опіоїдів зросло. Як зазначалося вище, це потенційно може бути пов'язано з високою ціною та низькою чистотою героїну (IPFPEDM, 2022; van der Gouwe, 2021). Спираючись на твердження ключових джерел інформації, деякі споживачі перейшли з героїну на дешевші або сильніші речовини, включаючи синтетичні опіоїди, метамфетамін або НГПР. Важливо зазначити, що вживання ін'єкційних наркотиків, особливо опіоїдів і стимуляторів, а також передача

Аналіз залишків шприців в Молдові та Україні

Дослідження з вивчення залишків у використаних шприцах було нещодавно здійснено у Молдові та Україні відповідно до протоколів мережі Європейського проекту збору та аналізу шприців (ESCAPE), ^(*). У м.Бельці, Молдова, у період з вересня по жовтень 2021 року було зібрано 151 шприц із трьох сайтів, якими опікується НУО, «Союз із запобігання ВІЛ та зменшення шкоди». У 96 з цих шприців було виявлено принаймні одну психоактивну речовину, яка не вважається розчинником або метаболітом. В Україні, зокрема в Одесі, протягом серпня-листопада 2021 року в трьох аптеках і двох програмах обміну голочок і шприців було зібрано 66 шприців.

Аналіз з м.Бельці показує, що метадон був присутній у майже 46% зразків, за ним йдуть трамадол (31%) і метамфетамін (19%) (див. малюнок нижче). У 16 % шприців виявлено фальсифікатор димедрол ^(**), часто знаходили разом із метадоном (в 11 шприцах). В Одесі в 93,5% шприців виявили метадон, зрідка разом з димедролом (4 шприци).

Розподіл шприців (N = 96) за категоріями виявлених наркотиків і психоактивних речовин (за винятком метаболітів і домішок), м. Бельці, вересень-жовтень 2021 р.

* Включаючи псевдоефедрин (9 %), ібупрофен, метоклопрамід, прометазин (1 %).

^(*) Проект ESCAPE має на меті доповнити наявні дані про речовини, які люди вживають ін'єкційним шляхом, через надання своєчасної місцевої інформації, отриманої в результаті аналізу залишкового вмісту використаних шприців. Для отримання додаткової інформації див. https://www.emcdda.europa.eu/topics/escape_en

^(**) Димедрол є антигістамінним засобом, який діє як зворотний агоніст H1-рецепторів у центральній нервовій системі та викликає седативний ефект. Таким чином, він може мати синергічний депресивний ефект при застосуванні в комбінації з опіоїдами.

інфекційних захворювань, пов'язаних із вживанням наркотиків, є серйозною проблемою для громадського здоров'я в кількох країнах, включаючи Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну (див. блок «Вживання ін'єкційних наркотиків та інфекційні захворювання, пов'язані з наркотиками»).

Оскільки виявлено, що вживання героїну знизилось, у той самий час у Білорусі, Молдові та Україні широко повідомляється про вживання контрафактних, лікарських засобів з програми лікування агоністами опіоїдів або нелегальних опіоїдів, таких, як вуличний метадон ⁽⁸⁾ (IPFPEDM, 2022; NDO, 2021). Зокрема, вуличний метадон витісняє з ринку героїн та інші кустарно виготовлені опіоїди (наприклад, екстракти та продукти опію, ширку, мак), (Otiashvili, 2020), і тепер становить помітну частину ринку опіоїдів у цих країнах. Це суттєва зміна порівняно із ситуацією приблизно десятирічної давності, коли кустарно виготовлені опіоїди, вірогідно, становили значну частку ринку нелегальних опіоїдів (Otiashvili, 2020).

Загалом, ключові джерела інформації заявили, що пандемія COVID-19 була пов'язана зі збільшенням вживання вуличного метадону в регіоні. Винятком може бути Україна, де вуличний метадон було важче дістати та ціни на нього зросли на ранніх етапах пандемії. У результаті деякі особи отримували рецепти на метадон від приватних лікарів і купували його в аптеках для власного вживання та продажу на незаконному ринку (Dumchev et al., 2021). Аналіз EMCDDA показав, що повідомлень про зростання вживання вуличного метадону в Україні на ранніх стадіях пандемії між квітнем і червнем 2020 року не було (EMCDDA, 2021a).

У країнах Південного Кавказу про вживання вуличного метадону повідомляють набагато рідше, ніж у Білорусі, Молдові та Україні. Крім того, досі використовуються традиційні опіоїди (наприклад, опій і героїн), у тому числі кустарно виготовлені опіоїди (наприклад, ширка та мак). Повідомляється, що ціна на опій є відносно низькою, і його споживання на Південному Кавказі залишається стабільним.

Наявні дані свідчать про те, що на сьогоднішній день вживання та доступність синтетичних опіоїдів, таких, як фентаніл і карфентаніл, є дуже низькими, відтак, зареєстровано лише кілька випадків вилучення цих речовин у Білорусі, Грузії (NDO, 2021) та Україні (IPFPEDM, 2022).

Загальне зростання смертності, пов'язаної з наркотиками, що спостерігалось в Білорусі у 2020 році, було пов'язане із вживанням різних речовин і незаконним виготовленням метадону (UNODC, 2022b). У 2020 році в Україні повідомили про збільшення кількості посмертних виявлень опіоїдів, переважно фармацевтичних (IPFPEDM, 2022). Є також

деякі припущення, що в Білорусі вуличний метадон, можливо, фальсифікували фентанілом для підвищення його якості. За словами ключових інформаторів, це знайшло відображення у збільшенні кількості передозувань протягом останніх чотирьох або близько того років і було підтверджено судово-медичними та токсикологічними аналізами.

Повідомляється, що дезоморфін іноді доступний, хоча в обмеженій кількості. Його вживання пов'язане здебільшого із соціально ізольованими групами та неблагополучними районами ⁽⁹⁾. На початку пандемії COVID-19, коли кордони були закриті, повідомлялося про вживання та виробництво дезоморфину у Вірменії та Азербайджані. За словами ключових джерел, це було пов'язано з низькою ціною речовини та її відносно легким кустарним виробництвом.

⁽⁸⁾ Незрозуміло, чи це незаконно виготовлений метадон, чи метадон, який отримано із програм лікування опіоїдними агоністами.

⁽⁹⁾ Дезоморфін (місцева назва «крокодил») — це міжнародно контрольований напівсинтетичний опіоїд зі швидкодійними ефектами. Це аналог опіоїду, який незаконно виробляється з таблеток, що містять кодеїн та інші інгредієнти (Gahr et al., 2012). Протягом 2010-2015 років в регіоні була епідемія дезоморфину, але відтоді його вживання, вірогідно, скоротилося (Otiashvili, 2020).

Вживання ін'єкційних наркотиків та інфекційні захворювання, пов'язані з наркотиками

У регіоні ЄПС-Схід вживають багато наркотиків ін'єкційним шляхом, зокрема стимулятори та опіоїди. Вживання ін'єкційних наркотиків залишається проблемою: за оцінками, 2 зі 100 дорослих у Грузії вживають ін'єкційні наркотики, що поміщає її в перше місце у світі за поширеністю вживання ін'єкційних наркотиків серед населення (Beselia et al., 2019a). Рівень вживання ін'єкційних наркотиків також залишається тривожним в Азербайджані, Білорусі, Молдові та Україні (див. малюнки нижче; Degenhardt et al., 2017; UNODC, 2022b). Рівень поширеності ВІЛ-інфекції серед споживачів ін'єкційних наркотиків дуже різниться в регіоні: від приблизно 1,9-2,3 % у Вірменії та Грузії до 22,7 % і 20,3 % у Білорусі та Україні відповідно (див. малюнок нижче; UNODC, 2022b). Дослідження показали, що широке вживання споживачами кустарно виготовлених наркотиків, висока частота ін'єкцій стимуляторами та вживання кількох наркотиків могли сприяти підвищеному ризику передачі ВІЛ серед людей, які вживають ін'єкційні наркотики (LaMonaca та ін., 2019). Крім того, у багатьох країнах регіону рівень ВІЛ-інфекції є непропорційно високим серед ув'язнених (Azbel, 2019).

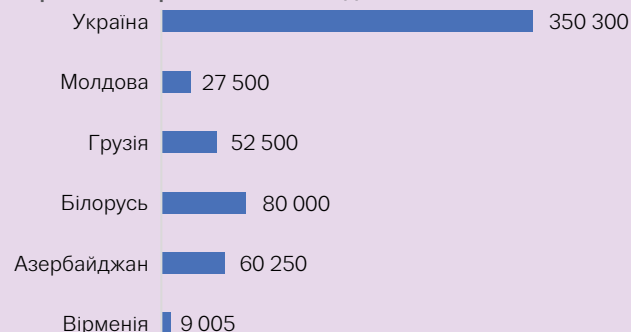
Хоча реагування на цю шкоду, пов'язану з наркотиками, виходять за межі цього дослідження, вони вимагають втручання та послуг лікування, що ґрунтуються на доказах. Потрібні подальший моніторинг і підтримка для покращення охоплення й надання послуг лікування та зменшення шкоди, що базуються на доказах, у всьому регіоні.

Поширеність (%) вживання ін'єкційних наркотиків серед осіб віком від 15 до 64 років у країнах ЄПС-Схід

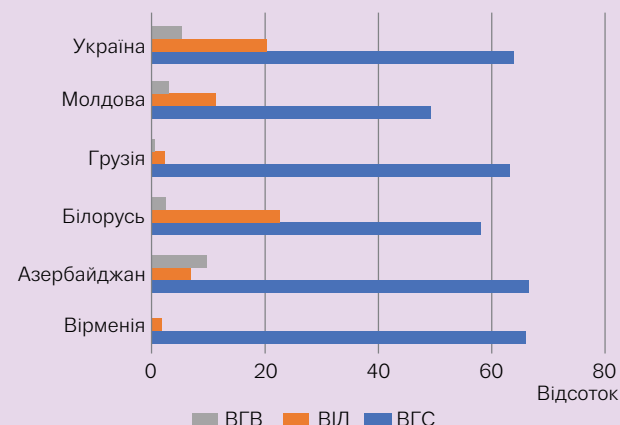
Відсоток <0.50 0.50–1.00 1.01–2.00 2.01–2.50

Оціночна кількість людей, які вживають ін'єкційні наркотики в регіоні ЄПС-Схід

Джерело даних: Оцінки UNODC щодо людей, які вживають ін'єкційні наркотики, живуть з ВІЛ, ВГС, ВГВ (2022 р.)

Поширеність вірусу гепатиту С (ВГС), вірусу гепатиту В (ВГВ) та ВІЛ-інфекції серед споживачів ін'єкційних наркотиків у ЄПС-Схід

Джерело даних: Оцінки UNODC щодо людей, які вживають ін'єкційні наркотики, живуть з ВІЛ, ВГС, ВГВ (2022 р.)

Джерело даних: Оцінки UNODC щодо споживачів ін'єкційних наркотиків, які живуть з ВІЛ, ВГС, ВГВ (2022 р.)

Амфетамін і МДМА

У регіоні доступні амфетамін (порошок і таблетки) та MDMA (порошок /кристали та таблетки екстазі). Однак, інформацію щодо цих препаратів потрібно тлумачити з обережністю, оскільки фахівці іноді використовують термін «амфетамін» як загальний термін для позначення зокрема й метамфетаміну, а MDMA іноді вважається НПР. Крім того, деякі НПР іноді можна помилково прийняти за амфетамін, метамфетамін або MDMA. Потрібне подальше криміналістичне дослідження, а також упорядкування термінології, що використовується для позначення різних видів наркотиків у регіоні.

Виробництво

Загалом повідомляється про певне внутрішнє виробництво амфетаміну в регіоні, причому за останні сім років Україна стала виробником амфетаміну як для внутрішнього використання, так і для перевезення до сусідніх країн (тобто, Молдови, Польщі та Росії). Також повідомляється про виробництво МДМА в Україні; масштаби цього залишаються невідомими, але не вважаються великими (IPFPEDM, 2022).

Повідомлялося, що в Україні існують як невеликі «кухонні лабораторії», так і більші потужності з виробництва амфетаміну. Вважається, що на більш масштабних об'єктах використовуються прекурсори наркотиків, імпортовані через підставні компанії, причому повідомлялося про нещодавнє вилучення нітроетану, призначеного для внутрішнього виробництва амфетаміну (IPFPEDM, 2022; Sydoruk, 2021). Ключові джерела інформації з правоохоронних органів повідомили, що виробництво амфетаміну в Україні залишалося відносно стабільним з моменту його першого спостереження. Однак, в останніх урядових звітах згадується можливе зменшення виробництва амфетаміну та перехід на інші синтетичні наркотики (IPFPEDM, 2022). Попри це, UNODC зазначило, що кількість ліквідованих лабораторій з виробництва амфетаміну в Україні зросла з 17 в 2019 році до 79 у 2020 році, що є найвищим показником у будь-якій країні за той рік, хоча лабораторії, ймовірно, були невеликого розміру (UNODC, 2022b).

Ключові джерела інформації у Вірменії та Азербайджані повідомили про деяке дрібномасштабне виробництво амфетаміну низької якості за останні роки, хоча офіційних чи інших даних, які підтверджують це припущення, немає.

Перевезення

Хоча певне обмежене внутрішнє виробництво амфетаміну та, можливо, МДМА може існувати в регіоні ЄПС-Схід, ці наркотики, здається, переважно потрапляють до регіону з інших країн (Малюнок 6).

Протягом останніх років в Україні також були виявлені випадки незаконного обігу таблеток каптагону, які, ймовірно, виробляються та перевозяться з Лівану чи Сирії. Таблетки каптагону ⁽¹⁰⁾ зазвичай містять амфетамін, хоча вміст може бути різним (EMCDDA, 2018). У вересні 2020 року з'явилася інформація про вилучення в Україні великого розміру таблеток каптагону, які потрапили в морський порт «Південний» Одеської області на Чорному морі. 750-кілограмовая партія таблеток була захоплена всередині контейнера із солодощами та походила з країни «середземноморського басейну» (Укрінформ, 2021). Наркотики були переупаковані та захопані у двох контейнерах в Україні та, ймовірно, призначалися для реекспорту з Одеського порту до Перської затоки. Проте, вірогідно, про це вилучення як про вилучення амфетаміну не повідомлялось в UNODC (див. Додаток). Подібні випадки реекспорту спостерігалися в ЄС в останні роки.

Повідомляється, що в Молдову та Україну, як і в більшість країн Європи, MDMA здебільшого привозиться з ЄС (IPFPEDM, 2022). Наприклад, вважається, що МДМА, вилучений у регіоні, вироблявся в нелегальних лабораторіях у Нідерландах і перевозився через Німеччину та Польщу.

Роздрібний продаж

Про роздрібний продаж амфетаміну та МДМА в регіоні відомо небагато. Вірогідно, що ці речовини продаються та купуються як онлайн, так і офлайн. У списку найбільш продаваних наркотиків на нині закритому даркнет-ринку Hydra амфетамін і MDMA значилися після каннабісу, мефедрону та альфа-PVP.

Обмаль інформації і про ціни на наркотики. Дані респондентів EWSD у Грузії свідчать про те, що середня ціна 1 таблетки екстазі становить 26 євро, а 1 грам порошку/кристалів МДМА – 65,8 євро (EWSD, 2021a). Для амфетаміну середня ціна за 1 таблетку становить 15 євро,

⁽¹⁰⁾ Спочатку каптагон був основною торговою маркою лікарського засобу, що містить фенетилін як активний інгредієнт. Сьогодні його більше не виробляють і не використовують у терапевтичних цілях. В цьому звіті термін «каптагон» використовується для позначення незаконно виготовлених таблеток, які описуються як каптагон, а не для оригінального фармацевтичного продукту.

МАЛЮНОК 6.

Основні маршрути перевезення МДМА та амфетаміну в країнах ЄПС-Схід

тоді як 1 грам порошку продається в середньому за 61,7 євро. Дані респондентів EWSD в Україні свідчать, що середня ціна 1 таблетки екстазі становить 11,4 євро, а 1 грам порошку/кристалів МДМА – 33,2 євро. За даними української урядової установи, у 2020 році 1 грам амфетаміну коштував 3,6-39 євро (IPFPEDM, 2022). За даними респондентів EWSD в Україні, у 2021 році середня ціна 1 таблетки та 1 грама амфетаміну становила 6,4 євро та 12,5 євро відповідно (EWSD, 2021b).

Вживання і шкода

В усьому регіоні амфетамін і МДМА переважно вживаються молодими людьми в місцях відпочинку. За словами ключових джерел інформації, лише Білорусь повідомляє про низьку доступність і низьке вживання амфетаміну та МДМА, тоді як Вірменія та Україна спостерігають зростання споживання обох речовин за останні роки (див. блок «[Розвиток нічного життя Вірменії](#)»). В Україні амфетамін вживається протягом тривалого часу і, здається, залишається одним із

найпопулярніших стимулюючих засобів, що вживається в країні.

Хоча це не можна поширити на більшу групу населення, 51% респондентів EWSD в Україні повідомили про вживання амфетаміну минулого року (вибірка з 866 респондентів) (EWSD, 2021b). Водночас 59% респондентів EWSD в Україні повідомили, що вживали МДМА/екстазі протягом останніх 12 місяців. Додаткові дані останнього опитування ESPAD серед українських студентів віком 15-16 років показують, що 1,4% респондентів повідомили, що коли-небудь вживали амфетамін, у порівнянні з 1,1% для МДМА (ESPAD, 2020). Нещодавно проведена пілотна перевірка наркотиків в Україні також вказала на наявність і відносну популярність МДМА та амфетаміну в нічному житті (Kushakov, 2021).

Дані EWSD з Грузії показують, що 23% респондентів повідомили про вживання амфетаміну протягом останніх 12 місяців, тоді як 55% вживали МДМА/екстазі (дані з вибірки з 396 респондентів) (EWSD, 2021a). Останнє дослідження ESPAD повідомляє, що 1% студентів у Грузії коли-небудь пробували амфетамін, порівняно до 2,2%, які

повідомили, що коли-небудь пробували MDMA (ESPAD, 2020).

Розвиток нічного життя Вірменії

В останні роки у Вірменії з'явилися фестивалі та нічне життя. Ключові джерела інформації зазначили, що нещодавно в країні також було виявлено хімсекс. Паралельно розширилися онлайн-ринки наркотиків, що, на думку ключових джерел, полегшило доступ до синтетичних наркотиків. За словами ключових джерел, ці події супроводжувалися помітним зростанням вживання MDMA, амфетаміну та НПР серед молоді. Слід зазначити, що надійних емпіричних даних для підтвердження цих думок у ключових джерелах інформації немає.

Метамфетамін

Кілька типів метамфетаміну доступні на споживчих ринках у регіоні, включно із кустарно виготовленими продуктами, які називаються місцевими назвами, такими, як «вінт» і «хвойний вінт». Метамфетамін також може надходити із сусідніх держав.

Вінт — це ін'єкційна форма метамфетаміну, що виробляється з лікарських засобів, які містять ефедрин і псевдоефедрин, тоді як хвойний вінт — це метамфетамін, виготовлений із рослини, що містить ефедрин (ймовірно, *Ephedra vulgaris*), яка росте в Грузії. Процес виготовлення хвойного вінта нібито нагадує виробництво вінта: він включає кілька хімічних прекурсорів, а кінцевий продукт також можна ін'єктувати (Otiashvili et al., 2017).

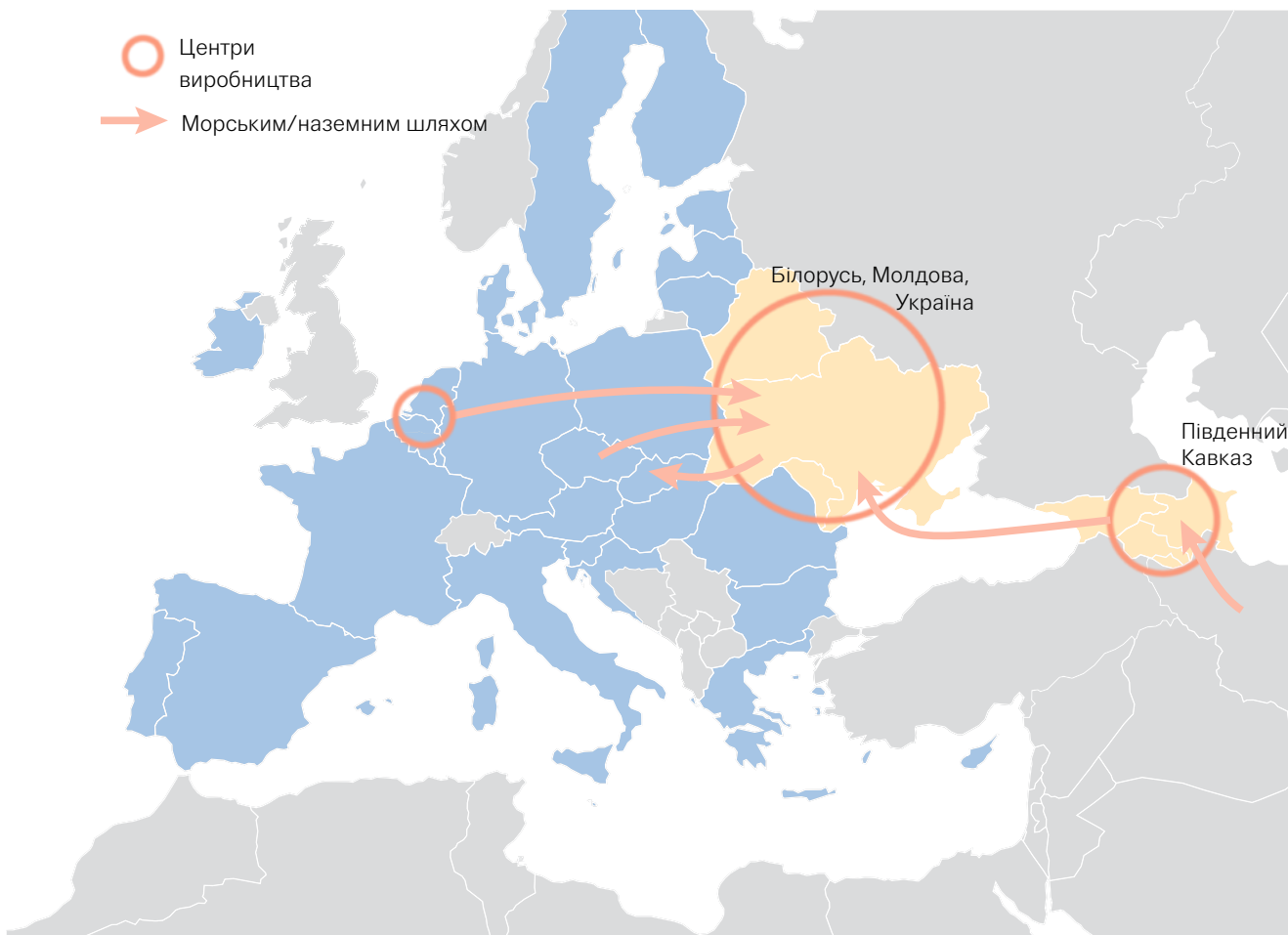
Виробництво

Вірогідно, що організовані злочинні угруповання відіграють певну роль у виробництві метамфетаміну в деяких країнах регіону. Сюди входить Азербайджан, де, вірогідно, виробництво метамфетаміну було збільшене з 2018 року (див. «Метамфетамін з Афганістану»). Повідомлялося, що у 2020 році в Україні було ліквідовано невелику кількість лабораторій з виробництва метамфетаміну, що вказує на те, що виробництво в країні існувало, принаймні, деякою мірою.

Споживачі також беруть участь у дрібному кустарному (домашньому) виготовленні метамфетаміну для особистого вживання та роздрібної торгівлі. Сюди входять два основні кустарно виготовлені метамфетамінові продукти, які виробляються та продаються в регіоні, а саме - вінт і хвойний вінт. Наразі немає жодних доказів, які б свідчили про значну участь організованих злочинних

МАЛЮНОК 7.

Основні маршрути перевезення метамфетаміну в країнах ЄПС-Схід

МАЛЮНОК 8.

Кущі ефедри на околиці міста Тбілісі

Джерело: Alternative Georgia, Тбілісі, Грузія

угруповань в обігу таких речовин, а також неможливо прокоментувати його потенційний масштаб. Він є формою метамфетаміну, що виробляється з лікарських засобів, що містять ефедрин і псевдо ефедрин; він історично вироблявся в невеликих масштабах для місцевого ринку на Південному Кавказі. У Вірменії та Азербайджані ключові джерела інформації зазначили, що виробництво вінта було поширеним явищем приблизно п'ять років тому. Однак, із появою інших джерел метамфетаміну, включно з кристалізованим метамфетаміном, місцеве виробництво вінта, схоже, скоротилося. Тим часом у Грузії повідомили про тенденцію виготовлення та вживання кустарно виготовленого хвойного вінта з 2015 року. Хвойний вінт виготовляється з рослини ефедрі (див. Малюнок 8), і

здається, ці процеси подібні до тих, що спостерігаються в Афганістані, де налагоджено виробництво метамфетаміну на основі ефедрі (див. «[Метамфетамін з Афганістану](#)»; EMCDDA та Europol, 2022b; UNODC, 2021a).

Перевезення

Існують ознаки того, що метамфетамін потрапляє на Південний Кавказ, можливо, з Ірану іранського чи афганського походження, а також до Білорусі, Молдови та України, або альтернативно з місць виробництва, розташованих у ЄС (наприклад, Нідерланди та Чехія). Однак є також деякі ознаки того, що метамфетамін

Вживання та виробництво метамфетаміну в Азербайджані

Протягом останніх кількох років Азербайджан спостерігає поширення вживання метамфетаміну. Повідомляється, що речовина доступна в країні та вживається як молодими людьми в рекреаційних цілях, так і особами з високим ризиком або хронічними та довгостроковими моделями вживання наркотиків. Серед останньої групи вживання метамфетаміну може поєднуватися з вживанням опіоїдів. Згідно з повідомленнями, комбіноване вживання метамфетаміну та опіоїдів призвело до збільшення кількості смертей від передозування в Азербайджані протягом останніх двох-трьох років. Проте офіційних даних мало через недостатню реєстрацію випадків передозування

наркотиками, тому важко обґрунтувати це спостереження.

Фактором, що сприяє відчутному збільшенню споживання метамфетаміну, можливо, стало повідомлення про збільшення внутрішнього виробництва метамфетаміну. Ключові джерела інформації повідомили, що виробники метамфетаміну набули навички та обладнання, необхідні для створення вітчизняних лабораторій, привезли з Ірану, припускаючи, що в регіоні може відбуватися поширення знань про виробництво, що може мати негативні довгострокові наслідки.

Метамфетамін з Афганістану

Масштабне виробництво метамфетаміну в Афганістані, яке потенційно базується на видобутку з рослини ефедри, було відзначено в кількох нещодавніх звітах EMCDDA, включаючи аналіз ринку наркотиків метамфетаміну в ЄС за 2022 рік (EMCDDA, 2020b; EMCDDA, 2021b; EMCDDA та Європол, 2022b). Було зареєстровано кілька випадків, коли великі партії метамфетаміну афганського походження контрабандою переправлялися вже існуючими маршрутами торгівлі героїном. Це потенційний ризик для країн Південного Кавказу, на які впливають ці маршрути перевезення.

Хоча жоден із ключових джерел інформації Південного Кавказу не повідомив про наявність метамфетаміну афганського походження в їхніх країнах, систематично повідомлялося про метамфетамін, який потрапляє з Ірану, і він може бути афганського походження. Дійсно, за даними UNODC (2022b), у період із січня 2019 року по вересень 2021 року в Азербайджані було зафіксовано кілька вилучень метамфетаміну, пов'язаного з Афганістаном. Криміналістичне дослідження може визначити методи виробництва та потенційне походження вилученого метамфетаміну. Однак систематичне тестування вилучених речовин для визначення їхнього походження наразі не проводиться на Південному Кавказі.

контрабандою вивозиться з регіону на сусідні споживчі ринки. Наприклад, у 2020 році Національний координаційний центр Словаччини повідомив, що було зафіксовано кілька випадків незаконного обігу метамфетаміну, коли наркотик було вилучено під час перевезення з України до Словаччини.

Роздрібний продаж

Інформації про ринок роздрібною торгівлі метамфетаміном у регіоні мало, оскільки доступна інформація вказує на існування як онлайн-ринків, так і вуличних ринків. Вінт і хвойний вінт нібито часто продають люди, які самі вживають і виготовляють ці речовини. Оскільки вони, як правило, кустарні, продажі, вірогідно, відбуваються лише на вулиці.

Кристалізований метамфетамін продається як на фізичних, так і на онлайн-ринках наркотиків. Аналіз EMCDDA продажів наркотиків у 2019 році показав, що

постачальники, розташовані у Вірменії та Україні, активно розміщували метамфетамін на ринках даркнету.

Загалом наявні дані свідчать про те, що метамфетамін, доступний на ринках регіону, має різну якість залежно від використовуваного методу виробництва та країни-джерела. Вважається, що метамфетамін, який перевозиться із сусідніх країн, зокрема таких, як Іран, а також країн Східної Європи, має вищу чистоту, ніж кустарно виготовлений вінт або хвойний вінт.

Доступність, вживання та шкода

Поки доступних надійних даних про поширеність вживання метамфетаміну в регіоні бракує, ключові джерела повідомляють, що в Азербайджані та Вірменії спостерігалось збільшення вживання кристалізованого метамфетаміну та зменшення вживання вінта. Фактором, що сприяє збільшенню споживання кристалізованого метамфетаміну, є те, що речовина є порівняно дешевою і широко доступною. Водночас експерти з Грузії припустили, що з 2015 року спостерігається тенденція до збільшення вживання хвойного вінта.

Кристалізований метамфетамін також існує в Молдові та Україні, хоча в значно нижчих кількостях, ніж на Південному Кавказі. Повідомляється, що в Білорусі, Молдові та Україні вживання вінта є рідкісним.

Метамфетамін вживають як люди з високим рівнем ризику вживання психоактивних речовин, так і молодь у рекреаційних місцях. У той час, як люди з високим рівнем ризику вживання наркотиків часто вживають метамфетамін ін'єкційно, рекреаційні схеми вживання частіше пов'язані з курінням або вживанням наркотика інтраназально (з використанням трубок або фольги). Ключові джерела також повідомили, що метамфетамін все частіше вживається в ЛГБТК-спільноті, іноді пов'язаний з практикою хімічного сексу. Хімсекс є особливо ризикованою поведінкою, пов'язаною із вживанням метамфетаміну, оскільки епізоди інтенсивного вживання наркотиків можуть виникати в поєднанні з епізодами незахищеної або високо ризикованої сексуальної поведінки (Kurcevič and Lines, 2020; van der Gouwe, 2021). Такі зміни викликають занепокоєння, враховуючи відносно високий рівень поширеності ВІЛ та ВГС серед споживачів ін'єкційних наркотиків у таких країнах, як Білорусь та Україна.

Відповідно до EWSD, 12% і 20% усіх респондентів у Грузії та Україні повідомили про вживання метамфетаміну минулого року (EWSD, 2021a та 2021b).

Нові психоактивні речовини

Найпоширенішими новими психоактивними речовинами (НПР) у регіоні, про які повідомлялося в цьому дослідженні, є синтетичні катинони α -піролідинопентіофенон (альфа-PVP) і 4-метилметкатинон (4-ММС, також відомий як мефедрон) – обидва зараз контролюються на рівні ЄС і на міжнародному рівні, а також синтетичні канабіноїди (хоча ключові джерела інформації не ідентифікували конкретних синтетичних канабіноїдів).

Синтетичні катинони в регіоні часто називають «солями для ванн» або «солями» (російський термін) (Kurcevič and Lines, 2020). Синтетичні канабіноїди часто називають «спайсом» або «синтетичним канабісом». У Грузії терміни «НПР» і «біо» майже завжди стосуються виключно синтетичних канабіноїдів (Beselia et al., 2019b).

Слід зазначити, що інформацію щодо НПР потрібно тлумачити уважно, оскільки термін «НПР» іноді розуміється та вживається по-різному в регіоні ЄПС-Схід (van der Gouwe, 2021). Фахівці та люди, які вживають наркотики, іноді під цим терміном сприймають будь-які синтетичні речовини, які раніше не були доступні на внутрішньому ринку наркотиків, наприклад МДМА.

Виробництво

Загалом обсяги виробництва НПР у регіоні залишаються невідомими, але, ймовірно, будуть незначними, оскільки більшість цих речовин імпортується в регіон. Існують ознаки певного виробництва синтетичних катинонів і переробки синтетичних канабіноїдів у Білорусі, Молдові та Україні, а виробництво також було помічено на Південному Кавказі. Наприклад, Грузія повідомила про ліквідацію трьох лабораторій з виробництва альфа-PVP у 2019 році.

Повідомляється, що лабораторії з виробництва альфа-PVP працювали в Молдові до 2018 року. Однак після ліквідації кількох лабораторій внутрішнє виробництво, схоже, припинилося, і немає жодних доказів того, що воно відновилося. Повідомляється, що в Білорусі внутрішнє виробництво мефедрону та альфа-PVP скоротилося після ліквідації кількох виробничих майданчиків за останні три роки.

Перевезення

Вірогідно, що синтетичні катинони потрапляють на Південний Кавказ з Китаю, ЄС, Росії, Туреччини та України. Ключові джерела повідомили, що протягом останніх кількох років у Грузії спостерігалось значне збільшення вилучень НПР. Ймовірно, ці речовини перевозили з ЄС, Китаю та Туреччини (Малюнок 9).

Схоже, що синтетичні канабіноїди здебільшого потрапляють до Білорусі, Молдови та України з Китаю, причому за останні роки кількість вилучень у цих країнах зросла. Повідомляється, що деякі НПР, вироблені в Україні, потрапляють на ринки сусідніх країн, головним чином, Молдови. (IPFPEDM, 2022).

Роздрібний продаж

Поява НПР у регіоні відбувалася поступово протягом останнього десятиліття, хоча з 2018 року було відзначено швидше розширення їхнього продажу. Наразі повідомляється, що ці речовини широко доступні та їх легко придбати на онлайн-ринках наркотиків, таких, як даркнет, і через канали соціальних мереж (наприклад, Telegram). Виходячи з інтерв'ю з джерелами інформації, виявляється, що НПР переважно продаються через ці цифрові ринки.

Дані про ціни на НПР залишаються обмеженими та фрагментарними. Ключові джерела інформації повідомляють, що в Молдові 1 грам альфа-PVP коштує 15 євро, а в Білорусі 1 грам альфа-PVP або мефедрону коштує 30-50 євро. На даркнет-ринку Hydra мефедрон і альфа-PVP слідували за канабісом як другий і третій наркотики в градації за популярністю продажів. Хоча повідомляється, що синтетичні канабіноїди дешеві в порівнянні з рослиною канабіс або смолою канабісу, порівняльні та надійні дані про ціни недоступні.

Доступність, вживання та шкода

Повідомляється про вживання синтетичних катинонів у Білорусі, Молдові та Україні, де ці речовини, схоже, стали одним з основних видів наркотиків, що вживаються протягом останніх років. Важливими факторами, які вплинули на вживання НПР, є їхня ціна, ефективність і широка доступність.

Загалом доступність і вживання синтетичних катинонів, здається, значною мірою обмежено 4-ММС і альфа-PVP. Однак відсутність систематичного криміналістичного та токсикологічного аналізу означає, що неможливо визначити, чи дійсно препарати, що перевозяться та продаються як 4-ММС та альфа-PVP, містять ці речовини.

Вживання синтетичних катинонів є, навпаки, низьким і нечастим на Південному Кавказі. Однак було виявлено вживання синтетичних канабіноїдів. Деякі ключові джерела інформації заявили, що вживання синтетичних канабіноїдів зростає і що в результаті більше людей починають лікування (наприклад, від проблемного вживання та

МАЛЮНОК 9.

Основні маршрути перевезення НПР в країнах ЄПС-Схід

проблем з психічним здоров'ям), (van der Gouwe, 2021). У Білорусі та Україні синтетичні канабіноїди, вірогідно, не вживаються широко. Проте ключові джерела інформації повідомили про потенційне збільшення їхнього вживання в Молдові (див. «Розвиток вживання НПР Молдові»). Крім того, за даними UNODC, Грузія повідомила про збільшення вживання НПР за останнє десятиліття (UNODC, 2022b). Однак незрозуміло, з якою саме НПР пов'язане це підвищення.

Схоже, що основні групи споживачів НПР у регіоні включають молодих людей, які, як було помічено, експериментували з НПР, а також поточних і колишніх споживачів опіоїдів високого ризику. Вживання НПР в Україні, наприклад, пов'язували з вечірками та рейвами, які відвідувала молодь. Ключові джерела інформації зазначили, що на вживання НПР серед споживачів опіоїдів із високим ризиком може вплинути висока ціна, низька чистота та низька доступність героїну і що споживачі можуть у такий спосіб перейти на такі речовини, як НПР, які є дешевшими та сприймаються як сильніші. Деякі споживачі опіоїдів із групи високого ризику також можуть привабити різні ефекти, які можуть бути спричинені НПР. Хоча синтетичні канабіноїди, здається, в основному

вживають групи молодих людей, синтетичний катинон, як зазначається, поширений серед усіх груп споживачів НПР.

Розвиток вживання НПР Молдові

Згідно зі звітами правоохоронних органів Молдови, НПР, за оцінками, становлять приблизно половину ринку наркотиків країни, що відображає загальний зсув ринку в бік НПР за останні роки. Молдова виділяється в регіоні як єдина країна, в якій звіти свідчать про те, що синтетичні каннабіноїди використовуються ширше, ніж рослина канабіс. Хоча це неможливо підтвердити кількісними даними, за словами ключових джерел інформації, нещодавній перехід від рослини канабісу до синтетичних канабіноїдів був помітним. Крім того, синтетичні катинони, здається, широко вживають у Молдові: 1 грам альфа-PVP продається приблизно за 15 євро.

Серед різних груп споживачів НПР також були помічені різні види вживання. Люди з моделями вживання наркотиків високого ризику, здається, схильні вживати синтетичні катинони ін'єкційно, тоді як молоді люди та споживачі в рекреаційних місцях, як правило, курять наркотик або вживають його перорально.

Загалом НПР вважаються новою проблемою для громадського здоров'я та викликають занепокоєння в усьому регіоні, оскільки, як повідомляється, кількість інцидентів, пов'язаних із їх використанням, зростає. Серед іншого, скоріш за все, зростає кількість випадків психозу, пов'язаного з вживанням синтетичних катинонів і синтетичних канабіноїдів (van der Gouwe, 2021). Специфічні послуги, що задовольняють потреби споживачів НПР, залишаються недостатньо розвиненими в регіоні, хоча останніми роками робилися спроби покращити спроможність установ охорони здоров'я та зменшення шкоди реагувати на проблеми, пов'язані з НПР (van der Gouwe, 2021).

Висновки

Маршрути наркотрафіку

Як підкреслюється у звіті, існують різні ознаки того, що країни в регіоні ЄПС-Схід, зокрема чорноморські порти, все частіше використовуються як пункти транзиту для потоків героїну та, можливо, кокаїну, призначених для ЄС та сусідніх країн. Виявлено, що у зв'язку із обмеженнями подорожувати через COVID-19 також збільшилося використання морських шляхів перевезення вантажів із портів Грузії та Туреччини. Конфлікт в Україні та посилення російської військової активності в Чорному морі зараз впливають на ці відносно нові маршрути наркотрафіку. Таким чином, активний моніторинг поставок наркотиків через Чорне море та будь-яких потенційних змін в цих маршрутах сприятиме готовності до майбутніх викликів.

Крім того, вилучення метамфетаміну на Південному Кавказі підкреслює ризик того, що регіон стає транзитним маршрутом для метамфетаміну, виробленого в Ірані чи Афганістані, який може перевозитися разом з героїном наявними маршрутами торгівлі героїном. Проведення тестів хімічного профілю вилучених метамфетамінів на Південному Кавказі допомогло б визначити потенційне походження цих наркотиків і, отже, було б корисним для цілеспрямованих заходів із припинення протиправної діяльності.

Прогалини в знаннях

Брак даних

Основна прогалина в знаннях щодо регіональної ситуації з наркотиками виникає через брак систематично зібраних надійних і порівняних даних. Відсутність регулярно зібраних даних моніторингу наркотиків ускладнює аналіз ситуації на рівні країни та регіону та розробку будь-якого надійного аналізу на основі тенденцій. Хоча деякі дані можуть збиратися певними державними відомствами або державами, зазвичай такі дані недоступні.

Крім того, дослідження та опитування під керівництвом EMCDDA, які використовуються для отримання додаткових даних, проводяться лише в обмеженій кількості країн регіону. Запровадження інших новіших й економічно ефективніших методів збору даних залишається обмеженим, але точно має можливості для покращення нашого розуміння ринкових тенденцій і моделей вживання наркотиків у регіоні. Особливо бракує якісних криміналістичних і токсикологічних даних, а також надійних емпіричних даних про поширеність наркотиків. Послуги з перевірки наркотиків здебільшого недоступні в усьому

регіоні, хоча нещодавно було запроваджено кілька пілотних проєктів. Послуги з перевірки наркотиків можуть бути корисним інструментом для надання інформації про те, які наркотики люди вживають насправді, а також про чистоту цих речовин⁽¹¹⁾. Такі послуги разом зі спеціальними дослідженнями теж можуть допомогти прояснити деякі питання щодо відмінності термінів, які вживаються для позначення різних видів наркотиків (див. «Відмінності у термінології» нижче). Інші методи збору даних, такі як аналіз стічних вод і тестування голоч і шприців (останнє зараз здійснюється в кількох країнах регіону в координації з проєктом EMCDDA під назвою ESCAPE), можуть додатково допомогти забезпечити краще розуміння регіональної ситуації з наркотиками.

Відмінності у термінології

У ході інтерв'ю, проведених для цього звіту, з'ясувалося, що термінологія, яка використовується для різних речовин, значно відрізняється поміж країнами та зацікавленими сторонами. Наприклад, синтетичні речовини, які протягом тривалого періоду часу вживали в ЄС, такі як MDMA, іноді розглядаються та називаються «НПР» фахівцями та людьми, які вживають наркотики в регіоні. Ймовірно, це тому, що ці речовини є відносно новими на ринку. Потрібно подальше дослідження цього питання разом із тестуванням та аналізом зразків наркотиків, щоб з'ясувати, які саме наркотики вилучаються та вживаються в регіоні. Загалом, під час аналізу та інтерпретації даних важливо пам'ятати про те, що термінологія, яка іноді буває неоднорідною та заплутаною, використовується для позначення різних типів наркотиків у регіоні.

Наслідки вторгнення Росії в Україну

Унаслідок вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року ситуація з наркотиками в регіоні, як описано в цьому звіті, зокрема в Україні та сусідніх країнах, ймовірно, суттєво змінилася. У короткостроковій перспективі вірогідні збої та зміни у виробництві та маршрутах наркотрафіку, а також очевидні негативні наслідки для здоров'я через труднощі в поставках лікарських засобів та наданні медичних послуг. Довгострокові наслідки війни на даному етапі важко передбачити, проте це питання дійсно потребує постійного моніторингу.

⁽¹¹⁾ Для отримання додаткової інформації див. https://www.emcdda.europa.eu/spotlights/spotlight-drug-checking_en

Вплив глобальних мегатенденцій

Є кілька мегатенденцій⁽¹²⁾, які, ймовірно, продовжуватимуть впливати на розвиток ринків наркотиків у регіоні.

Диджиталізація

Виявлено, що розширення онлайн-ринків наркотиків стало важливим явищем у ситуації з наркотиками в регіоні. Попри те, що офлайн-методи придбання наркотиків все ще існують і, ймовірно, все ще превалюють, постійно повідомлялося, що кількість людей, які використовують Інтернет для придбання наркотиків, зросла упродовж останніх років. Цілком можливо, що сприйняття широкої доступності багатой різноманітності наркотиків у регіоні вплинуло на появу цих цифрових та онлайн-ринків. Утім, все ще існує значна невизначеність щодо того, наскільки серйозну роль відіграють цифрові ринки у постачанні наркотиків, а з моніторингом цієї надзвичайно динамічної сфери існують значні проблеми.

Розвиток онлайн-ринків наркотиків у регіоні також може вплинути на ситуацію з наркотиками в ЄС. Інтернет-ринки в регіоні ЄПС-Схід можуть у майбутньому прагнути орієнтуватися на споживачів у ЄС, пропонуючи свої продукти англійською мовою або за нижчою ціною, ніж речовини, які зараз продаються на ринках ЄС. Здається можливим, що в майбутньому цифрові ринки наркотиків відіграватимуть значну роль у полегшенні доступу до наркотиків у цьому регіоні. Таким чином, розвиток моніторингу того, як диджиталізація полегшує постачання наркотиків, також матиме все більше значення для розуміння майбутніх тенденцій у сфері обігу наркотиків.

Глобалізація та транснаціональна мобільність

Звіт вказує на те, що є попередні ознаки того, що міжнародні злочинні угруповання налагоджують роботу та активізуються в регіоні. Подібні явища були зазначені в останньому дослідженні «Ринки наркотиків ЄС: поглиблений аналіз» (EMCDDA та Europol, 2022a, 2022b), згідно з яким латиноамериканські організації, що займаються наркотрафіком, створили мережі в ЄС для сприяння виробництву та перевезенню метамфетаміну та кокаїну. Налагодження роботи міжнародних злочинних угруповань у регіоні ЄПС-Схід може становити значну загрозу безпеці та здоров'ю, а тому потребує постійного моніторингу та дослідження.

Події в сусідніх країнах і регіонах також призвели до очевидного збільшення міграції людей до регіону ЄПС-Схід. Вона включає переміщення людей з Ірану та Лівану на Південний Кавказ і нещодавно велику хвилю біженців, які втікають від російського вторгнення в Україну. Ці великі потоки людей можуть вплинути на переміщення та вживання наркотиків. Уразливі люди можуть бути використані для контрабанди наркотиків, а особи, які втікають із зон бойових дій, можуть мати підвищений ризик розвитку моделей проблемного вживання психоактивних речовин (див. EMCDDA (2022b) для аналізу реагування та готовності країн ЄС, що межують з Україною, до задоволення потреб, пов'язаних із наркотиками, в осіб, переміщених з України). Політична нестабільність також може створити певні можливості для організованих злочинних угруповань. У сукупності ці питання потребують моніторингу, щоб переконатися, що ринкові зміни враховуються належним чином, вживаються необхідні заходи щодо зменшення шкоди, лікування та охорони здоров'я, які адаптуються відповідно до потреб людей, які вживають наркотики. Особливу увагу необхідно приділяти оцінці потреб у медичній та соціальній підтримці переміщених осіб або спільнот мігрантів, які можуть мати як підвищений ризик зіткнення з проблемами, пов'язаними з наркотиками, так і, водночас, бути вразливими до експлуатації злочинними групами, залученими до виробництва, перевезення або продажу наркотиків.

⁽¹²⁾ Мегатенденції – це довгострокові рушійні сили, які спостерігаються зараз і які, швидше за все, матимуть глобальний вплив. Для отримання додаткової інформації див. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/tool/megatrends-hub_en

Перелік скорочень

4-MMC	4-methylmethcathinone
альфа-PVP	α -pyrrolidinopentiophenone (також α -pyrrolidinopenovalerophenone)
COVID-19	коронавірусна хвороба 2019
EHRA	Євразійська асоціація зниження шкоди (від англ. Eurasian Harm Reduction Association)
EMCDDA	Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності (від англ. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction)
ЄПС	Європейська політика сусідства
ESCAPE	Європейська ініціатива зі збору та аналізу шприців (від англ. European Syringe Collection and Analysis Enterprise)
ESPAD	Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (від англ. European School Project on Alcohol and Other Drugs)
EU або ЄС	Європейський Союз (від англ. European Union)
EU4MD	проект ЄС за моніторинг наркотиків (від англ. EU4Monitoring Drugs project)
EWSD	Європейське онлайн-опитування щодо наркотиків (від англ. European Web Survey on Drugs)
HCV	вірус гепатиту С
LGBTIQ	лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсекс-особи, квіри (від англ. lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex and queer)
MDMA/ecstasy	3,4-methylenedioxyamphetamine
НПР	нові психоактивні речовини
UNODC	Управління ООН з наркотиків і злочинності (від англ. United Nations Office on Drugs and Crime)

Словник термінів

Хімсекс (від англ. Chemsex) – це вживання наркотиків до або протягом сексу для покращення сексуальної активності та задоволення, що збільшує ризик інфекцій, які передаються статевим шляхом, і розвиток наркотичної залежності.

Хвойний вінт (від англ. conifer vint) - це кустарно виготовлений метамфетамін, переважно виробляється і вживається в Грузії. Його готують з рослини, яка містить ефедрин і є ендемічною рослиною Грузії. Загальний виробничий процес аналогічний виробничому процесу вінта, тому кінцевий продукт повинен містити метамфетамін (Otiashvili et al., 2017).

Схованка (в деяких країнах має назву «закладка») — це метод продажу, який використовується для передачі предметів (включаючи незаконні товари) між двома особами, які використовують таємне місце. Це дозволяє постачальнику розмістити товар у секретному та випадковому географічному розташуванні, про яке знають лише дві сторони.

Дезоморфін (в деяких країнах має назву «крокодил») - це напівсинтетичний опіоїд зі швидкодійним ефектом. Є аналогом опіоїдів, що може бути виготовлений шляхом кип'ятіння таблеток, що містять кодеїн та інші інгредієнти (Gahr et al., 2012).

Вживання наркотиків, пов'язане із високим ризиком, визначається як «повторне вживання наркотиків, що завдає фактичної шкоди (негативних наслідків) особі (включаючи залежність, але також інші проблеми зі здоров'ям, психологічні або соціальні проблеми) або наражає людину на високу ймовірність/ризик страждання від такої шкоди» (EMCDDA, 2017).

Мак — місцевий термін для кустарно виготовленого похідного опіоїда. Для отримання додаткової інформації зверніться до Hearne et al. (2016) і Gahr et al. (2012).

Ширка - місцевий термін кустарно виготовленого похідного опіоїда, виготовленого з макової соломки. Для отримання додаткової інформації зверніться до Hearne et al. (2016).

Вуличний метадон — незаконно виготовлена речовина, яку люди, які вживають наркотики, називають «метадоном» і яка доступна на нелегальному ринку. Виготовляється у вигляді порошку і вводиться ін'єкційно, іноді його також називають «кристалізованим метадоном». (EMCDDA, 2020a).

Вінт — кустарно виготовлений метамфетамін, виробляється кустарним шляхом з лікарських засобів, що містять ефедрин і псевдоефедрин (тобто шляхом окисно-відновних реакцій ефедрин перетворюється на метамфетамін).

Додаток: Методологічні записки щодо вилучень наркотиків у регіоні ЄПС-Схід

Частина 1: Тенденції щодо розрахункової мінімальної загальної кількості окремих видів наркотиків, вилучених у країнах ЄПС-Схід

Набір даних про вилучення для регіону (таблиця А1) був створений на основі даних з трьох різних джерел для досягнення максимально можливого рівня повноти інформації. Проте дані, доступні для аналізу, явно все ще є неповними; окрім того, також існують відмінності між доступними джерелами, які вкрай важко пояснити. Через неповні національні набори даних за період протягом 2016-2020 років ⁽¹³⁾ до звіту не були включені дані з перелічених нижче країн:

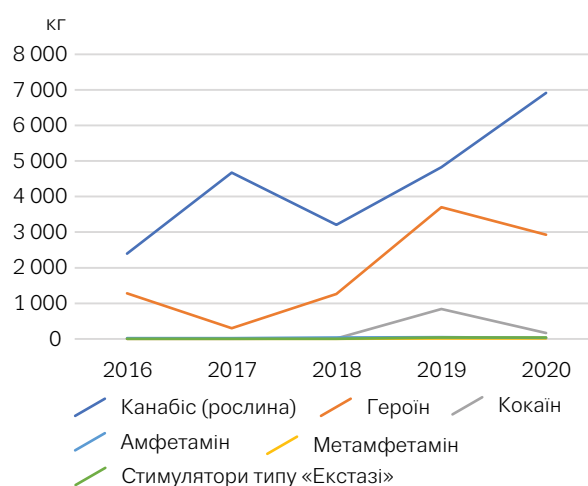
- Молдова (героїн);
- Азербайджан, Білорусь, Молдова (кокаїн);
- Азербайджан, Білорусь, Молдова, Україна (метамфетамін);
- Вірменія, Азербайджан (амфетамін);
- Вірменія, Азербайджан (стимулятори типу «Екстазі»).

Отже, інтерпретувати ці дані слід з обережністю (Малюнок А1). Наприклад, Азербайджан повідомив, що в 2020 році було вилучено 200,5 кілограмів метамфетаміну. Ця сума у вісім разів перевищує загальний обсяг вилучень, про який повідомили Вірменія і Грузія у 2020 році, які включені в цей показник. Однак через брак даних у період з 2016 по 2019

рік Азербайджан був виключений з аналізу та із матеріалів щодо загального обсягу вилучень метамфетаміну в регіоні.

МАЛЮНОК А1.

Тенденції щодо кількості (в кілограмах) окремих видів наркотиків, вилучених у країнах ЄПС-Схід, 2016-2020 рр.

⁽¹³⁾ Дані країн були виключені, коли не було можливості розробити повний часовий ряд за період 2016–2020 рр. В основному використовувалися дані UNODC, і, якщо будь-яке з додаткових джерел містило дані за роки, які не охоплені даними UNODC, вони використовувалися з метою створення повного часового ряду за період.

ТАБЛИЦЯ А1.

Тенденції щодо кількості (в кілограмах) вилучених наркотиків у країнах ЄПС-Схід

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Канабіс (рослина)	2 399.03	4 672.59	3 208.63	4 823.37	6 915.95
Кокаїн	0.42	0.25	12.32	838.03	166.085
Героїн	1 283.17	301.82	1 263.06	3 698.29	2 931.44
Амфетамін	19.49	19.64	38	50.39	34.06
Стимулятори типу «Екстазі»	6.71	4.15	4.939	38.94	43.02
Метамфетамін	1.28	2.77	4.66	11.84	13.16

Частина 2: Аналітична записка щодо джерел даних

Основним джерелом даних щодо обсягів вилучених наркотиків в регіоні є Таблиця 7.1 Статистичного додатка до Всесвітнього звіту про наркотики (UNODC, 2022с).

4 липня 2022 р. з вебсайту було завантажено лист Excel, зокрема дані щодо вилучень в шести країнах регіону ЄПС-Схід було виділено в окремі набори даних за кожною речовиною.

Рослина канабіс. Дані щодо обсягів вилученої рослини канабіс були отримані шляхом обирання таких позицій: група наркотиків «наркотики типу канабіс (за винятком синтетичних канабіноїдів)», підгрупа наркотиків «Рослина канабіс (марихуана)» і назва наркотику «Рослина канабіс (марихуана)». В наборі даних про рослину канабіс бракувало даних по Грузії (2020 рік) та Україні (2018 рік). Грузія та Україна були включені до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національних звітів (див. [Малюнок А2](#) для всіх джерел даних, яких бракувало і які було доповнено даними з національних звітів).

Героїн. Дані щодо обсягів вилученого героїну були отримані шляхом обирання визначених позицій: група наркотиків «Опіоїди», підгрупа наркотиків «Героїн» і назва наркотику «Героїн». Дані Молдови (2016) та України (2018) не були представлені в базі даних UNODC по героїну. Якщо Молдову було виключено з аналізу, Україну було включено до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національного звіту.

Кокаїн. Дані щодо обсягів вилученого кокаїну були отримані шляхом обирання таких позицій: група наркотиків «Кокаїнові», підгрупа наркотиків «Кокаїн» і назва наркотику «Гідрохлорид кокаїну» або «Кокаїн». Дані Азербайджану (2016, 2017, 2018, 2019, 2020), Білорусі (2019), Грузії (2020), Молдови (2016, 2017) та України (2018) не були представлені в базі даних. Де можливо, дані були доповнені інформацією з національних звітів. Азербайджан, Білорусь і Молдову було виключено з аналізу. Грузію та Україну було включено до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національного звіту.

Метамфетамін. Дані щодо обсягів вилученого метамфетаміну були отримані шляхом обирання визначених позицій: група наркотиків «Стимулятори амфетамінного ряду (за винятком «Екстазі»)», підгрупа наркотиків «Метамфетамін» і назва наркотику «Метамфетамін». Дані Азербайджану (2016, 2017, 2018, 2019), Білорусі (2017), Грузії (2020), Молдови (2020) та України (2016, 2017, 2018, 2020) не були представлені в базі даних. Азербайджан, Білорусь, Молдову та Україну було виключено з аналізу. Грузію було включено до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національного звіту.

Амфетамін. Дані щодо обсягів вилученого амфетаміну були отримані шляхом обирання таких позицій: група наркотиків «Стимулятори амфетамінного ряду (за винятком «Екстазі)», підгрупа наркотиків «Амфетамін» і назва наркотику «Амфетамін». Дані Вірменії (2016, 2018, 2019), Азербайджану (2016, 2017, 2018, 2019, 2020), Грузії (2020) та України (2018) не були представлені в базі даних. Вірменію й Азербайджан було виключено з аналізу. Грузію й Україну було включено до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національного звіту.

Стимулятори типу «Екстазі». Дані щодо обсягів вилучених стимуляторів типу «Екстазі» були отримані шляхом обирання визначених позицій: назва наркотику «речовини типу «Екстазі» та назва наркотику «3,4-methylenedioxyamphetamine (MDMA)». Дані Вірменії (2017,2019) Азербайджану (2018, 2019) та України (2018, 2020) не були представлені в базі даних. Вірменію та Азербайджан було виключено з аналізу. Україну було включено до остаточного набору даних, доповнивши їх даними з національного звіту.

Частина 3. Аналітична записка про додаткові джерела даних

З метою доповнення даних, яких бракувало, переглянуто такі джерела.

Національні звіти, доступні EMCDDA

- Україна. IPFPEDM (2021a, стор. 37) – таблиця «Обсяги вилучених наркотичних засобів та психотропних речовин по завершених кримінальних провадженнях у 2018 - 2020 роках, кг».
- Грузія. The Georgian National Drug Observatory (2021, стор. 57-58) – Таблиця 17, «Чиста вага наркотиків, вилучених МВС у 2013-2020 роках».

Анкета EMCDDA (2021)

- Відповіді на питання II.3.1. «Будь ласка, надайте дані щодо обсягів вилучених речовин протягом 2018-2020 рр.», а також щодо Анкети EMCDDA (2021), направленої до національних контактних центрів проекту EU4MD кожної країни-партнера. Збір даних здійснювався в період з жовтня по листопад 2021 р. з використанням інструменту ЕС з опитування (від англ. EU Survey Tool). Відповіді отримано тільки від Грузії та України.

Дані, яких бракувало, доповнювались даними з додаткових джерел.

- Подальші значення були додані для заповнення прогалів в інформації.

ТАБЛИЦЯ А2.

Додаткові дані, що використовуються для аналізу тенденцій із вилучення наркотиків ЄПС-Схід, відібрані за речовиною, країною, роком, кількістю та джерелом

Речовина	Країна	Рік	Кількість (кг)	Джерело
Канабіс (рослина)	Грузія	2020	156,171	The Georgian National Drug Observatory, 2021
Канабіс (рослина)	Україна	2018	2 054,9	IPFPEDM, 2021
Кокаїн	Грузія	2020	0,034	The Georgian National Drug Observatory, 2021
Кокаїн	Україна	2018	4.7	IPFPEDM, 2021
Героїн	Україна	2018	0,02	IPFPEDM, 2021
Амфетамін	Грузія	2020	0,004	The Georgian National Drug Observatory, 2021
Амфетамін	Україна	2018	33.8	IPFPEDM, 2021
Речовини типу «Екстазі»	Україна	2018	0,719	Анкета EMCDDA, 2021
Речовини типу «Екстазі»	Україна	2020	26,759	Анкета EMCDDA, 2021
Метамфетамін	Грузія	2020	0,092	The Georgian National Drug Observatory, 2021

Список літератури

- Azbel, L. (2019), 'Drug injection, HIV and harm reduction within prisons in Eastern Europe: What does research tell us?', presentation at Lisbon Addictions 2019, Lisbon, Portugal.
- Beselia, A., Gegenava, V., Kirtadze, I., Mgebrishvili, T., Otiashvili, D., Razmadze, M., Sturua, L., Kutelia, L. and Javakhishvili, J. (2019a), *The drug situation in Georgia 2018*, Alternative Georgia, Tbilisi, Georgia (https://www.emcdda.europa.eu/drugs-library/drug-situation-georgia-2018_en).
- Beselia, A., Kirtadze, I. and Otiashvili, D. (2019b), 'Nightlife and drug use in Tbilisi, Georgia – results of an exploratory qualitative study', *Journal of Psychoactive Drugs* 20, pp. 1-7, doi:10.1080/02791072.2019.1574997.
- Courthouse News Service (2021, January 6), 'Ukraine seizes ton of heroin destined for Europe', <https://www.courthousenews.com/ukraine-seizes-ton-of-heroin-destined-for-europe/>.
- CRRC (Caucasus Research Resource Center) (2020), *Online markets for illicit drugs in Georgia*, Policy Bulletin, CRRC, Tbilisi, Georgia.
- Davitadze, A., Meylakhs, P., Lakhov, A. and King, E. J. (2020), 'Harm reduction via online platforms for people who use drugs in Russia: a qualitative analysis of web outreach work', *Harm Reduction Journal* 17, doi:10.1186/s12954-020-00452-6.
- Degenhardt, L., Peacock, A., Colledge, S., Leung, J., Grebely, J., Vickerman, P., Stone, J., Cunningham, E. B., Trickey, A., Dumchev, K., Lynskey, M., Griffiths, P., Mattick, R. P., Hickman, M., and Larney, S. (2017), 'Global prevalence of injecting drug use and sociodemographic characteristics and prevalence of HIV, HBV, and HCV in people who inject drugs: a multistage systematic review', *The Lancet Global health* 5(12), pp. 1192–1207, doi:10.1016/S2214-109X(17)30375-3.
- Dumchev, K., Kiriazova, T. and Chernova, O. (2021), *Impact of the COVID-19 epidemic on drug markets, substance use patterns, and delivery of harm reduction and treatment services in Ukraine*, EU4MD-funded study report, CT.20. EU4MD.0029.1.0 (https://www.emcdda.europa.eu/drugs-library/impact-covid-19-epidemic-drug-markets-substance-use-patterns-and-delivery-harm-reduction-and-treatment-services-ukraine_en).
- EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) (2015), *Opioid trafficking routes from Asia to Europe*, Perspectives on Drugs, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addition, Lisbon (https://www.emcdda.europa.eu/publications/pods/opioid-trafficking-routes_en).
- EMCDDA (2016), *The internet and drug markets*, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/internet-drug-markets_en).
- EMCDDA (2017), *High-risk drug use and new psychoactive substances – results from an EMCDDA trendspotter study*, EMCDDA Rapid communication, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/high-risk-drug-use-and-nps_en).
- EMCDDA (2018), *Captagon: understanding today's illicit market*, EMCDDA Papers, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/emcdda-papers/captagon-understanding-todays-illicit-market_en).
- EMCDDA (2020a), *Impact of COVID-19 on drug markets, drug use, drug-related harms and responses in east European Neighbourhood Policy countries*, Trendspotter briefing, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc-publication/impact-covid-19-east-enp-countries_en).
- EMCDDA (2020b), *Emerging evidence of Afghanistan's role as a producer and supplier of ephedrine and methamphetamine*, EU4MD Special Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc-publication/emerging-evidence-of-afghanistans-role-as-a-producer-and-supplier-of-ephedrine-and-methamphetamine_en).
- EMCDDA (2021a), *Methamphetamine developments in South Asia: the situation in Iran and the implications for the EU and its neighbours*, EU4MD Special Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc-publication/methamphetamine-developments-in-south-asia-situation-in-iran-implications-for-eu-and-neighbours_en).
- EMCDDA (2021b), *Methamphetamine from Afghanistan: signals indicate that Europe should be better prepared*, EU4MD Special Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/news/2021/methamphetamine-afghanistan-signals-indicate-europe-should-be-better-prepared_en).
- EMCDDA (2022a), *European drug report 2022: trends and developments*, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en).
- EMCDDA (2022b), *Responsiveness and preparedness in addressing drug-related needs of displaced Ukrainians in EU countries bordering Ukraine*, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/ad-hoc-publication/emcdda-trendspotter-briefing-ukraine_en).
- EMCDDA and Europol (2022a), 'EU drug market: cocaine', in *EU drug markets: in-depth analysis*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addition, Lisbon (https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine_en).
- EMCDDA and Europol (2022b), 'EU drug market: methamphetamine', in *EU drug markets: in-depth analysis*, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addition,

- Lisbon (https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/methamphetamine_en).
- ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) (2015), *ESPAD Report 2015: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/emcdda-espada-report_en).
- ESPAD (2020), *ESPAD Report 2019: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, EMCDDA Joint Publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg (https://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/espada-report-2019_en).
- EWSD (European Web Survey on Drugs) (2021a), *European Web Survey on Drugs 2021: Emerging findings in Georgia*, Addiction Research Center – Alternative Georgia and the National Drug Observatory of Georgia (https://www.emcdda.europa.eu/publications/data-fact-sheets/european-web-survey-drugs-2021-emerging-findings-georgia_en).
- EWSD (2021b), *European Web Survey on Drugs 2021: Emerging findings in Ukraine*, Institute of Psychoactive Substances at the Alliance for Public Health (https://www.emcdda.europa.eu/publications/data-fact-sheets/european-web-survey-drugs-2021-emerging-findings-ukraine_en).
- Flashpoint (2021), *Hydra: where the crypto money laundering trail goes dark*, Flashpoint and Chainalysis (<https://dd80b675424c132b90b3-e48385e382d2e5d17821a5e1d8e4c86b.ssl.cf1.rackcdn.com/external/flashpoint-chainalysisihydra.pdf>).
- Gahr, M., Freudenmann, R. W., Hiemke, C., Gunst, I. M., Connemann, B. J. and Schönfeldt-Lecuona, C. (2012), 'Desomorphine goes "crocodile"', *Journal of Addictive Diseases* 31, pp. 407-412, doi:10.1080/10550887.2012.73557.
- Hearne, E., Grund, J-P. C., Van Hout, M. C. and Mc Veigh, J. (2016), 'A scoping review of home-produced heroin and amphetamine-type stimulant substitutes: implications for prevention, treatment, and policy', *Harm Reduction Journal* 13, doi:10.1186/s12954-016-0105-2.
- IPFPEDM (Institute of Psychiatry, Forensic Psychiatric Examination and Drug Monitoring of the Ministry of Health of Ukraine) (2022), *Report on drug and alcohol situation in Ukraine for 2021*, IPFPEDM, Kyiv.
- Kurcevič, E. and Lines, R. (2020), 'New psychoactive substances in Eurasia: a qualitative study of people who use drugs and harm reduction services in six countries', *Harm Reduction Journal* 17, doi:10.1186/s12954-020-00448-2.
- Kushakov, V. (2021), 'Services for people who use psychoactive substances in Ukraine: current state, scale and prospects', *ISSUP Ukraine Webinar*, <https://www.issup.net/knowledge-share/resources/2021-03/role-public-organisations-providing-assistance-users-psychoactive>.
- Lakhov, A. (2020), 'Revealing trends in Russia's dark-web drug markets', *Filter* (16 December), <https://filtermag.org/russia-dark-web-drugs/>.
- LaMonaca, K., Dumchev, K., Dvoriak, S., Azbel, L., Morozova, O., and Altice, F. L. (2019), 'HIV, Drug injection, and harm reduction trends in Eastern Europe and Central Asia: implications for international and domestic policy', *Current psychiatry reports* 21(7), doi:10.1007/s11920-019-1038-8.
- Melnychuk, V. (2021), 'Поточна ситуація із наркотиками в Україні' [The current drug situation in Ukraine], Presentation during Third Conference on Drug Policy Support for implementation of the Ukrainian Drug Strategy, 24-25 November, 2021, Kiev.
- NDO (National Drug Observatory of Georgia) (2021), *Drug report 2019*, National Drug Observatory of Georgia, Tbilisi, Georgia.
- NDO (2022), *National drug report 2020*, National Drug Observatory of Georgia, Tbilisi, Georgia.
- Otiashvili, D. (2020), *Emerging drug-related trends and threats in the eastern European Neighbourhood Policy (ENP) area*, EU4MD background report (unpublished), European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (contract code CT.19. EU4MD.0093.1.0).
- Otiashvili, D., Kirtadze, I. and Bergen-Cico, D. (2017), 'Exploring the new phenomena of home-made extraction and injection of ephedra plant product in Georgia', *Substance Use and Misuse* 52, pp. 826-829, doi:10.1080/10826084.2016.1263664.
- Otiashvili, D., Kirtadze, I., Mgebrishvili, T., Beselia, A. and Vardanashvili, I. (2021), *Impact of the COVID-19 epidemic on drug markets and behavior of people who use drugs in Georgia*, EU4MD-funded study report, CT.20.EU4MD.0028.1.0 (https://altgeorgia.ge/media/uploads/covid-cohort-ge_report_final.pdf).
- Sydoruk, O. (2021), 'Formation and implementation of an action plan for the implementation of the State Strategy on Drug Policy in the context of the SSU reform', Presentation during Third Conference on Drug Policy Support for implementation of the Ukrainian Drug Strategy, 24-25 November, Kiev, Ukraine.
- Tidy, J. (2022), 'Hydra: How German police dismantled Russian darknet site', BBC News, April 6, <https://www.bbc.com/news/technology-61002904>.
- Titari, I., Salnikov, S., Ohorodnik, S., Nesterova, O., Popova, K., Andrianova, I., Sheiko, O. and Sichkar, S. (2021), *2020 Integrated biobehavioural survey among people who inject drugs*, State Institution, Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine, Kyiv (https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/Results%20of%20IBBS_PWID%202020_eng_online.pdf).
- Ukrinform (2021), 'SBU seizes 750 kg of psychoactive drugs in Odesa, 21 October', <https://www.ukrinform.net/rubric-crime/3121021-sbu-seizes-750-kg-of-psychoactive-drugs-in-odesa.html>.

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2021a), *Drug situation in Afghanistan: latest findings and emerging threats*, UNODC Research Brief (https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Afghanistan/Afghanistan_brief_Nov_2021.pdf).

UNODC (2021b), *World drug report 2021*, UNODC, Vienna.

UNODC (2022a), *Annual drug seizures*, data, UNODC, <https://dataunodc.un.org/data/drugs/Annual%20Drug%20Seizures>, accessed 20 April 2022.

UNODC (2022b), *World drug report 2022*, UNODC, Vienna, <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2022.html>.

UNODC (2022c), *Statistical annex* https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2022_annex.html.

van der Gouwe, D. (2021), *New psychoactive substance use in Eastern Europe and Central Asia: regional report*, Eurasian Harm Reduction Association (<https://harmreductioneurasia.org/harm-reduction/new-psychoactive-substances/nps-ee-and-ca>).

van Ginkel, M. (2022), 'Opioid smuggling in the Black Sea – analysis', *Eurasia Review*, 7 February <https://www.eurasiareview.com/17012022-opioid-smuggling-in-the-black-sea-analysis/>.

ЗВ'ЯЗОК З ЄС

Особисто

По всьому Європейському Союзу є сотні інформаційних центрів Europe Direct. Ви можете знайти адресу найближчого до вас центру на ресурсі: <http://europa.eu/contact>

За телефоном або електронною поштою

Europe Direct — це служба, яка відповідає на ваші запитання про Європейський Союз. Ви можете звернутися до цієї служби:

- за безкоштовним телефоном: 00 800 6 7 8 9 10 11 (деякі оператори можуть стягувати плату за ці дзвінки);
- за стандартним номером: +32 22999696;
- електронною поштою через: <http://europa.eu/contact>.

ПОШУК ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЄС

Онлайн

Інформація про Євросоюз всіма офіційними європейськими мовами ЄС доступна на вебсайті Europa за адресою: <http://europa.eu>

Публікації ЄС

Ви можете завантажити або замовити безкоштовні та платні публікації ЄС від EU Bookshop за адресою: <http://bookshop.europa.eu>

Кілька примірників безкоштовних публікацій можна отримати, звернувшись до Europe Direct або до місцевого інформаційного центру (див. <http://europa.eu/contact>)

Право ЄС та відповідні документи

Для доступу до правової інформації ЄС, включаючи всі Закони ЄС з 1951 року всіма офіційними мовами, перейдіть до EUR-Lex за адресою: <http://eur-lex.europa.eu>

Відкриті дані ЄС

Портал відкритих даних ЄС (<http://data.europa.eu/euodp/en/data>) надає доступ до низки даних ЄС. Дані можуть бути завантажені та повторно використовуватись безкоштовно як для комерційних, так і некомерційних цілей.

Про цю публікацію

Цей звіт представляє аналіз ринків наркотиків у регіоні Європейської політики сусідства – Схід, що охоплює Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну. Зосереджуючись на забезпеченні інформацією про виробництво наркотиків, їх перевезення, продаж, вживання та шкоду від такого вживання, звіт містить дані та інформацію з досліджень, проведених протягом 2019 - 2022 років в рамках проєкту EU4Monitoring Drugs, що фінансується Європейською Комісією. Він завершується висновком щодо ключових сфер для політик та практик з метою розв'язання проблем ринків наркотиків, що розвиваються.

Про EMCDDA

Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA) є основним джерелом інформації та затвердженим повноважним органом Європи з питань, пов'язаних із наркотиками. Вже понад 25 років EMCDDA здійснює збір, аналіз та розповсюдження науково підтвердженої інформації про наркотики, наркозалежність та їхні наслідки, представляючи аудиторії засновану на фактичних даних картину такого явища, як наркотики, на рівні Європи.

Публікації EMCDDA є основним джерелом інформації для широкого кола аудиторій, у тому числі осіб, які розробляють політику, а також їх радників; фахівців та науковців, які працюють у галузі наркотиків; і в ширшому сенсі: для засобів масової інформації та громадськості. З головним офісом у Лісабоні, EMCDDA є одним з децентралізованих агентств Європейського Союзу.